

**BIBLIOGRAFIJA ŠTAMPANIH DJELA ARAPSKIM
PISMOM BOSANSKOHERCEGOVAČKIH AUTORA
U GAZI HUSREV-BEGOVOJ BIBLIOTECI**

Uvod

Raznovrsnost knjižnog blaga Gazi Husrev-begove biblioteke može se promatrati kroz spektar naučnih, kulturnih ili historijskih aspekata, ali, svakako, jedan od najznačajnijih jeste njena uloga zaštitara i čuvara pisane riječi koju uspješno nastavlja i danas. Do sada su skoro svi naši autori predstavljeni javnosti a njihova djela analizirana u raznim naučnim radovima, studijama, monografijama i bibliografijama. Ovo je namjera da se na jednom mjestu okupe sve informacije koje se tiču naših autora i njihovog rada.

Bibliografija prema svojoj formi je *primarna*, tj. opisivana sa knjigom u ruci (de visu) te sadrži osnovne podatke o publikaciji, složene abecednim redom po imenu autora. Prema značaju popisanih radova ima za cilj da registruje sve bosanskohercegovačke autore koji su pisali arapskim pismom bilo da se radi o orijentalno-islamskim jezicima ili arebici, a njihova djela su našla mjesta na policama Gazi Husrev-begove biblioteke.

Značaj popisanih monografskih publikacija je *registracionog* karaktera. Za svakog autora ponaosob bibliografske jedinice su složene prema vremenu njihova štampanja te je i *hronološka*. Ona je i *analitička* jer se bavi sadržajem unutar svakog novog naslova publikacije. Gledajući na vrijeme i pripadnost građe bibliografija je *retrospektivna* i *međunarodna* te obuhvata period od osnivanja prve štamparije Ibrahima Muteferrike 1726. godine u Istanbulu do početka Drugog svjetskog rata u Sarajevu.

Napomene:

U izradi bibliografije korišten je ISBD(M)¹ standard popisa bibliografskih elemenata i interpunkcijskih oznaka monografske publikacije.

1 Internationale Standard for Bibliographic Description of Monographs = Međunarodni standard za bibliografski opis monografskih publikacija.

Bibliografske jedinice obilježene su rednim brojevima (*kurzivom*) a ispod imena autora, sa podacima o rođenju i smrti, poredana su sva njegova djela koje Gazi Husrev-begova biblioteka posjeduje.

Unutar opisa podataka prve skupine o naslovu, pored originalnog, arapskim pismom, u okruglim zagradama dopisana je i njegova ZDMG² transliteracija latiničnim pismom. Također, u četvrtoj skupini godina izdavanja, pored hidžretske dopisana je i odgovarajuća gregorijanska godina a razdvojene su kosom crtom (npr. 1310/1892).

U sedmoj skupini napomene pisma građe, samo u prvoj jedinici naglašen je i pojašnjen termin *arebica* kao bosanski jezik pisan arapskim pismom. Ispod napomena je sažetak sadržaja publikacije čiji je opis varirao s obzirom na izvore, značaj i zanimljivost građe.

Posebno su obrađene *signature* pod kojima se nalaze spomenuti naslovi. Slovom „O“ označen je Orijentalni fond a formatnom signaturom Evropski fond Gazi Husrev-begove biblioteke, a iza broja slijedi materijalno stanje knjige i njeno porijeklo. Na kraju, važno je napomenuti da se u svakoj fusnoti, a tiče se konkretnog autora ili njegova djela, nalaze svi korišteni bibliografski izvori i informacije okupljeni na jednom mjestu što omogućava korisniku relativno brzo pronalaženje podataka.

ABDIĆ, Salih

I. الفباى عربى = عربسقا پؤجه نتيجا : پرہ راجہ نا صالح امينؤوا سؤفارا (Alifbāy ‘arabī = Arapska početnica : prerađena Salih Eminova sufara). - Sarajevo : Vakufska direkcija, 1933. - 53 str. ; 22 cm

Tekst na arap. jeziku i arebici.³

Arapska početnica. Prerađena arapska početnica Saliha Emina Aličehića.⁴

O-13639; O-13640 (mehki uvezi, vakuf Sinanudina Sokolovića).

2 Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft

3 Arebica: bosanski jezik pisan arapskim pismom.

4 Vidi: Aličehić, Salih Emin.

ALLAMEK, Muhammed ibn Musa Bosnevi (Musić) (1595.-1636.)

2. حاشية على شرح الجامى (Ḥāšiya ‘alā šarḥ al-Ġāmī). - Istanbul : Maṭba‘a Širkat Şaḥafīyya-i ‘Uṭmāniyya, 1310/1892. - 2 sv. ; 25 cm

Tekst na arap. jeziku.

Knj. 1: 632 str.

Knj. 2: 280 str.

Glosa na Mula Džamijev komentar al-Kāfiye koja tretira sintaksu arapskog jezika. Oba primjerka štampana su na margini osnovnog djela *Ḥāšiya Muḥarrem Afandi ‘alā al-Ġāmī* od Muharrem Efendije. Zanimljivo je navesti da je primjerak ovog djela iz 1890. godine štampao hafiz Mehmed-Tevfik Okić (1870.-1933.) o svom trošku, a kasnije u časopisu *Vatan*, koji je izlazio u Sarajevu na turskom jeziku, napisao je i kratku Allamekovu biografiju.⁵

O-625/1; O-626/1 (tvrđi uvezi).

3. حاشية على شرح الجامى (Ḥāšiya ‘alā šarḥ al-Ġāmī). - Istanbul : Maṭba‘a Huršid, 1320/1902. - 2 sv. ; 24 cm

Tekst na arap. jeziku.

Knj. 1: 568 str.

Knj. 2: 512 str.

O-628/1; O-629/1 (tvrđi uvezi).

Ahmed ibn Hasan Bosnevi

4. مفيد على الفريدة (Mufīd ‘alā al-farīda). - Istanbul : [s. n.], 1317/1899. - 15 str. ; 24 cm

Tekst na osman. jeziku.

5 Traljić, Mahmud hfz. *Iz kulturne historije Bošnjaka*. Travnik : Borac, 1999. - str. 198.

Mufīd ‘alā al-farīda ili *Aš-Šarḥ al-mufīd* ili samo *Mufīd* je komentar djela *Al-Farīda fī al-isti‘āra* ili *Risāla fī al-isti‘āra* od Abū al-Qāsim as-Samarqandija koja obrađuje metaforu u arapskom jeziku.⁶

O-823 (tvrdi uvez).

AKHISARI, Hasan Kafi (951.-1025./1544.-1616.)

5. *اصول الحكم في نظام العالم* (Uṣul al-ḥikam fī nizām al-‘ālam) / [prijevod (Mehmed) Tevfik]. - [S. l. : s. n.]. - 44 str. ; 22 cm

Tekst na osman. jeziku.

Djelo o uređenju društva i državne uprave.⁷

O-1502; O-1503; O-1504; O-1706; O-3521; O- 5890 (poklon Ulema-i medžlisa); O-10015 (biblioteka Sokolović Osmana); O-11163 (poklon Hodžića Abdulaha iz Gradačca, svi primjerci u tvrdom uvezu).

6. *اصول الحكم في نظام العالم* (Uṣul al-ḥikam fī nizām al-‘ālam) / [prijevod (Mehmed) Tevfik]. - Istanbul : [s. n.], 1287/1870. - 40 str. ; 23 cm

Tekst na osman. jeziku.

O-1730 (tvrdi uvez).

7. *اصول الحكم في نظام العالم و ترجمه سی* (Uṣul al-ḥikam fī nizām al-‘ālam wa tarğamasī) / [prijevod Ahmed-paša Rešid]. - Kairo : Maṭba‘a Ḥiğāz Wilāyatī, 1331/1912. - 63 str. ; 20 cm

Tekst na arap. i osman. jeziku.

Prethodno djelo sa osnovnim tekstom na arapskom jeziku i prijevodom na osmanski jezik Ahmed-paše Rešida.

O- 4491/3 (tvrdi uvez, četvrto djelo u zbirci (mağmū‘a)).

6 Šabanović, Hazim. *Književnost muslimana BiH na orijentalnim jezicima : bibliografija*. - Sarajevo : Svjetlost, 1973. - str. 466.

7 *Katalog GHB*, op. cit., sv. 3, R- 6869, str. 435.

8. روضات الجنات في أصول الاعتقاد (Rawḍāt al-ğannāt fī uṣūl al-i'tiqād). - Istanbul : Matba'ā al-Ḥaġi Muḥarrām Afandī al-Busnawī, 1305/1887. - 23 str. ; 22 cm

Tekst na osman. jeziku.

U prijevodu: *Rajske bašče o načelima vjerovanja*. Djelo o osnovama vjerovanja ('*aqā'id*'). Pri izradi ovog djela, kako sam autor kaže, služio se djelima koja su napisali Ṭaḥāwī, Nasafī, Sanūsī, Suyūṭī i Abū Ḥanīfa. Djelo je podijeljeno u osam poglavlja i predstavlja, prema Handžiću, jedno od najboljih vjeronaučnih djela u arapskoj literaturi. Kafija je napisao i komentar ovom djelu pod imenom *Azhār ar-rawḍāt fī šarḥ Rawḍāt al-ğannāt - Cvijeće baščâ komentar rajskih perivoja*. Koncept ovog djela Kafija je završio krajem 1014./1605. godine u gradu Osijeku vraćajući se sa pohoda na grad Ostrogon, a preradio ga je u rodnom Pruscu.

Na bosanski preveo Mehmed Handžić. Handžićev prijevod je štampan i doživio je nekoliko izdanja:

1. izd. - Sarajevo : Bosanska pošta, 1939. - 32 str.;

2. izd. - Sarajevo : Prva muslimanska nakladna knjižara (M. B. Kalajdžić), 1943. - 56 str.;

Sarajevo : El-Kalem, 2000. - 49 str.

O- 3521/2 (tvrdi uvez, treće djelo u zbirci (mağmū'a)).

9. روضات الجنات في أصول الاعتقاد (Rawḍāt al-ğannāt fī uṣūl al-i'tiqād). - Istanbul : Matba'ā Ğamal Afandī, 1316/1898. - 91 str. ; 19 cm

Tekst na osman. jeziku.

O- 13588 (tvrdi uvez, Vakuf Sinanudina Sokolovića).

Hazim Šabanović u svom radu o Hasanu Kjafigi Pruščaku⁸ prenosi da postoji još jedno akaidsko djelo koje mu se pripisuje, a to je رسالة المنيرة [Risāla al-munīra]. Također, kaže da postoji dilema oko toga da li je autor djela Pruščak ili Kemal-paša (Aḥmad ibn Sulaymān ibn Kamāl-paša, umro

8 Šabanović, Hazim. Hasan Kafi Pruščak. // *Prilozi za orijentalnu filologiju*, XIV-XV(1969), str. 25.

940./1533.). Prema Ibrahim-begu Bašagiću⁹, Safet-begu Bašagiću¹⁰, kao i prema bilješkama nekih rukopisa stoji da je pisac ove risale Hasan Kafija.¹¹ Ni jedan stariji izvor, nastavlja Šabanović, ne navodi nikakvo Kafijino djelo pod tim ili sličnim naslovom, tako on na osnovu drugih izvora, kao, npr., Hāgi Hālifa (u. 1067./1656.)¹², koji ovo djelo pripisuju Kemal-paši, smatra da je ono uistinu njegovo djelo a ne Kafijino. Puni naslov djela je الرسالة المنيرة لاهل البصيرة *Ar-risāla al-munīra li-ahl al-bašīra*, a u GH biblioteci se nalazi pod brojem O-3650.

Dodajmo da je na bosanski jezik prevedeno još jedno Prušćakovo djelo, i to: *Nizām al-'ulamā' ilā Hātām al-anbiyā'* (Niz učenjaka do posljednjeg Božijeg poslanika) ponovo u prijevodu Mehmeda Handžića. U djelu se nalaze kratke biografije ljudi u kojima je opisao život Muhammeda, a.s., preko Ebu Hanife sve do svog neposrednog učitelja. Na kraju navodi autobiografiju i završava spominjući trojicu svojih odličnijih učenika. U trideset poglavlja obrađeno je trideset i šest biografija. Štampano je u izdanju Islamske dioničke štamparije u Sarajevu 1935. godine. U GH biblioteci djelo se može naći pod brojevima II-4381 ili II-4381a.

ALAGIĆ, Šukrija (1881.-1936.)

10. نخبه من كتاب سيرة رسول الله (Nuḥba min kitāb sīra Rasūlillāh). - Sarajevo : [s. n.], 1913. - 275 str. ; 21 cm

Tekst na arap. jeziku.

Izbor iz životopisa Božijeg Poslanika po Muhammedu ibn Ishaku, a po preradi Abdulmelika Ibn Hišama. Čitanka iz arapskog jezika za učenike Prve gimnazije.

O-1488; O- 6674 (biblioteka Muhameda Ševketa Kurta iz Tuzle); O-7196 (poklon Huseina Šabića); O-11155 (poklon Abdullaha Hodžića)

9 *Salnāma* 1302/1884. - God. III, dio II, str. 1-5. (U GHB: Periodika 811/884)

10 Bašagić, Safet. *Bošnjaci i Hercegovci u islamskoj književnosti : prilog kulturnoj historiji Bosne i Hercegovine*. - Sarajevo : Svjetlost, 1986. - str. 55 (U GHB: SS IV-323b)

11 *Katalog GHB*, op. cit. , sv. 3, R-2294, str. 273.

12 Hāgi Hālifa, Kātib Çelebī. *Kašf az-ẓunūn 'an asāmī al-kutub al-funūn*. - Istanbul : Maṭba'a al-bahiyya, 1943. - Sv. 2. ; str. 1888. (U GHB O-5509)

iz Gradačca); **O-13479** (Vakuf Sinanudina Sokolovića, svi primjerci u tvrdom uvezu).

11. Arapsko-srpsko-hrvatski rječnik za Izbor iz kitabu sireti Resulillahi. - Napisao Šukrija Alagić. - [Sarajevo] : Zemaljska vlada za Bosnu i Hercegovinu, 1913 ([Sarajevo] : Štamparija Adolf Holzhausen). - 200 str. ; 21 cm

Kor. nasl.: Izbor iz Kitabu sireti Resulillahi. Dio 2, Rječnik. - Arapske riječi štampane arap. pismom.

Uz čitanku *Nuhba min kitāb sīra Rasūlillāh*, kao njen drugi dio, štampan je ovaj kratki riječnik kao olakšica učenicima za njeno kvalitetnije čitanje. Oba dijela su štampana troškom i nakladom Zemaljske vlade za Bosnu i Hercegovinu.¹³

II-3020; II-3020a; II-3020b evrop. fond; **SS II-3020c** evrop. fond (tvrđi uvezi, Vakuf Sinanudina Sokolovića); **OS 14315** i **OS 14316** evrop. fond (tvrđi uvezi, biblioteka Osmana Sokolovića).

ALIĆEHAJIĆ, Salih Emin

12. الفباى عربى (Alifbāy ‘arabī). - [S. l. : s. n., s. a.]. - 53 str. ; 21 cm
Tekst na arap. jeziku.

Arapska početnica namijenjena učenicima mektebi ibtidaijje u Bosni i Hercegovini.

O-10503 i **O-10757** (mehki uvezi, oštećeni primjerci, biblioteka Osmana Sokolovića).

13. الفباى عربى (Alifbāy ‘arabī). - Sarajevo : Maṭba‘a Narod, 1331/1910. - 70 str. ; 21 cm.

Tekst na arap. jeziku.

O-3539 (tvrđi uvez).

13 Handžić, Mehmed. *Književni rad bosansko-hercegovačkih muslimana*. - Sarajevo : Državna štamparija, 1934. - str. 80.

14. الفباى عربى (Alifbāy ‘arabī). - 3. izd. - Sarajevo : Islām maṭba‘ası, 1329/1912. - 70 str. ; 21 cm.

Tekst na arap. jeziku.

O-10505 (mehki uvez, biblioteka Osmana Sokolovića).

15. الفباى عربى (Alifbāy ‘arabī). - Sarajevo : [s. n.], 1343/1924. - 70 str. ; 21 cm

Tekst na arap. jeziku.

O-3540 (tvrdi uvez).

16. الفباى عربى (Alifbāy ‘arabī). - 6. izd. - Sarajevo : Bosanska štampa, 1348/1929. - 70 str. ; 23 cm

Tekst na arap. jeziku.

O-10081 (tvrdi uvez, biblioteka Osmana Sokolovića).

AZAPAGIĆ, Mehmed Teufik (1838.-1918.)

17. هجرت حقنده رساله (Hiğrat haqqında risāla). - Sarajevo : Maṭba‘a Vaṭan, 1303/1886. - 38 str. ; 17 cm

Tekst na osman. i arap. jeziku

Djelo koje govori o stavu islama naspram iseljavanja muslimana iz jedne države u drugu. Neposredni razlog pisanju ove knjige je bio iseljavanje Bošnjaka u Tursku nakon okupacije Bosne i Hercegovine od Austro-Ugarske monarhije 1878. god. Ovo je skraćena verzija na turskom jeziku Azapagićevog djela *Risāla fī al-hiğra*, koju je napisao na arapskom jeziku i čiji se rukopis nalazi u GH biblioteci pod brojem R-1343. Rukopis ovog djela na turskom jeziku nalazi se pod rednim brojem R-905.¹⁴

14 Lavić, Osman. Iseljavanje Bošnjaka muslimana iz Bosne i Hercegovine za vrijeme austro-ugarske vladavine i risala Mehmeda Tevfika Azapagića. // *Anali Gazi Husrev-begove biblioteke*. 13-14, (1987), str. 37-51.; Isti. Mehmed Tevfik Azapagić : 1838-1918 : Bosna-Hersek Diyanet İşleri başkanı. // *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Ankara : TDV, 1988. - , sv. 28, 2003., str. 536.

U prvom dijelu autor daje definiciju *hidžre*, hadise i stavove islamskih učenjaka o ovom pitanju. U drugom dijelu donosi odgovore na pitanja: šta je to *dār al-ḥarb* (područje rata) i *dār al-islām* (područje islama), dok u trećem poglavlju objašnjava pojam *fath* (oslobođenje/okupacija). Nakon zaključka (str. 19) izneseni su još neki stavovi o hidžri kao društvenom događaju utemeljenom na vjerskim načelima.¹⁵

O-1848/5 (tvrđi uvez, šesta knjiga u zbirci, vakuf Abdullaha Bušatlića); **O-2150** (tvrđi uvez, prva knjiga u zbirci); **O-2166** (tvrđi uvez, vakuf Abdullaha Bušatlića); **O-10406** (mehki uvez, biblioteka Osmana Sokolovića); **O-11186** (mehki uvez, biblioteka Abdullaha Hodžića iz Gradačca); **O-13582** (mehki uvez, biblioteka Sinanudina Sokolovića); **O-15540** (mehki uvez, uvakufio Mehmed-efendija b. Muhammed-aga Svrzo 1931. god.).

BOŠNJAK, Abdullah (1584.-1644.)

18. ترجمه قصص (Taṛḡama-i Fuṣūṣ). - Istanbul : Dār aṭ-ṭibā'a al-ʿĀmira, 1290/1873. - 2 sv. ; 24 cm

Naslov na početnoj str. شرح القصص الحكم (Šarḥ al-fuṣuṣ al-ḥikam). - Tekst na osman. jeziku

Knj. 1: 2, 651 str.

Knj. 2: [1], 500 str.

Prijevod i komentar Ibn ʿArabījevog (560./1666.- 638./1240.) *Fuṣūṣ al-ḥikama*, poznatog i često komentaranog filozofsko-mističnog djela. Abdullah Bošnjak, rođen 992./1584. godine¹⁶ u okolini Livna, umro 1054./1644. godine u Konji, bio je pripadnik bajramijskog derviškog reda čijih tekija nije bilo u Bosni. Između 18 Bošnjakovih poznatih pisanih radova, komentar Fuṣūṣa mu je najpoznatiji a prijevod naslova glasi: Skidanje duvaka sa mlada božanskih objava na uzvišenim stolicama mozaičke mudrosti (*Taḡalliyāt arāʾis an-nuṣūṣ fī mināṣṣāt ḥikam al-fuṣūṣ*).

15 Šabanović, *Književnost muslimana BiH (...)*, op. cit., str. 676-678.

16 Kara, Mustafa. Abdullah Bosnevi : o. 1054/1644. : Fususu'l-hikem şerhiyle tanınan âlim ve mutasavvıf. // *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Istanbul : TDV, 1988., sv. 1., str. 87.

Knjiga sadrži predgovor, uvod, komentar pomiješan sa tekstem i poemu o sadržaju. Na početku predgovora citirana su tri kur'anska ajeta (XI: 120-121 i XII: 13) u kojima se govori da su vijesti Poslanikove istina, čime aludira da je Fuṣūṣ al-ḥikam istina a prema tome i njegov komentar. "Za razumijevanje moga komentara bilo je potrebno uputstvo", kaže Bošnjak, pa je tako nastao *Uvod*, koji sadrži 12 poglavlja:

- O Šejhu (Ibn 'Arabiju), njegovu učenju, pristalicama i protivnicima; O idejama; O stalnom postojanju; O pet prisutnosti; O svemiru i čovjeku; O glasovima i riječima; O poslanicima i svetim ljudima; O jasnom i skrivenom znanju; O stepenima ljubavi; O tarikatu, muršidu i muridu i O Muhammedovoj suštini.¹⁷

Na završetku djela dao je kraći dodatak (taḍyīl) i spjevao podužu poemu (qasīda). U tom dodatku sadržana je progresivna ideja o potrebi pisanja i prenošenja duhovnog blaga na narodnom jeziku. Kasida je spjevana u metru *Hazağ*, s rimom na slovo *i*. Broji 105 stihova i spjevana je u pohvalu Fuṣūṣa, u obranu Ibn 'Arabija o stupnjevima duhovnog uzdizanja koje vodi spoznaji Boga.¹⁸

Ovaj komentar štampan je dva puta, jednom u Kairu (Bulāq) 1252./1836. i jednom u Istanbulu (Dār aṭ-ṭiba' al-Āmira) 1290./1873. godine.

Ibn Arabijev Fuṣūṣ al-ḥikam je preveden na više stranih jezika, između ostalog i na bosanski.¹⁹ Prvi put je štampan u Istanbulu 1836. godine, sa komentarom koji je napisao naš autor, Muṣṭafā ibn Sulaymān ibn Yūsuf Bālī-zade (Balić) ar-Rūmī al-Busnawī.²⁰

O-1599 i O-1600 (tvrđi uvezi, sv. 1 i 2); **O-3825** (tvrđi uvez, sv. 1); **O-4971** (tvrđi uvez, sv. 2); **O-6562-6563** (tvrđi uvezi, sv. 1 i 2, biblioteka Muhammeda Ševketa Kurta iz Tuzle sa pečatom); **O-6564** (tvrđi uvez, sv. 2, biblioteka Muhammeda Ševketa Kurta iz Tuzle sa pečatom).

17 Hadžibajrić, Fejzulah. Uvodne tesavvufske interpretacije Abdulaha Bošnjaka. // *Analī Gazi Husrev-begove biblioteke*. 1, (1972), str. 35.-36.

18 Hadžibajrić, Fejzulah. Tesavvufsko-tarikatska poema Abdullaha Bošnjaka. // *Analī Gazi Husrev-begove biblioteke*. 2-3, (1974), str. 21.

19 Ibn 'Arabi, Muḥyi-d-din. *Dragulji poslaničke mudrosti* = [*Fusus Al-Hikam*] / Aš-šayh Al-Akbar Muḥyi-d-din Ibn 'Arabi ; s arapskog preveo i komentare priredio: Rešid Hafizović. - Zenica : Bemust, 1995 (Velika Gorica : Topograf). - 392 str. ; 23 cm. - (Biblioteka Živa duhovnost)

20 *Katalog GHB*, op. cit. , sv. 13 , R-1619, str. 60.

CVIJETIĆ, Mehemed Kamil (u. 1900.)

19. مطالع النجوم (Maṭālī' an-nuġūm). - Istanbul : Maḥmūd Bay Maṭba'ası, 1309/1891. - Sv. 1 - 480 str. ; 20 cm

Tekst na osman. jeziku..

Muhammed Kamil Hercegovac sin Abdullah-efendije, u literaturi više poznat kao prevodilac nego originalan autor. Napisao je nekoliko korisnih djela među kojima je najpoznatije *Ishodište zvijezda* (Maṭālī' an-nuġūm). U ovom djelu želio je, abecednim redom, obraditi biografije ashaba (Poslanikovih drugova). Nažalost, završio je samo prvo slovo *alif* (A), koje je štampano u dva toma od kojih je prvi nama dostupan. U izradi djela koristio se arapskom literaturom iz koje ćemo izdvojiti najvažnije djelo *Uṣd al-ġāba fī ma'rifa aṣ-ṣahāba* od Ibn al-Aṭīra (1233./1817.).

O-1470 (tvrđi uvez, vakuf Mustafa-bega Halilbašića).

ČAUŠEVIĆ, Džemaluddin (1870.-1938.)

20. ایسلامسقی وه لیقانی : قنیغا زا مؤسلیمانسقو ملاده ژ (Islamski velikani : knjiga za muslimansku mladež). - Sarajevo : Islamska dionička štamparija, [s. a.]. - 82 str. ; 22 cm

Tekst na arebici.

Ovo su kraće biografije četverice prvih halifa i nekih poznatijih ashaba kao: 'Abdullāh ibn 'Umar, Mu'ād ibn Ġabal, Zayd ibn Tābit i dr., te još četverice imama Mezheba.

O-13636 i O-16950 (mehki uvezi, vakuf Sinaudina Sokolovića); O-17156 (mehki uvez, vakuf Asima Sirće).

21. ایسلامسقی وه لیقانی : قنیغا زا مؤسلیمانسقو ملاده ژ (Islamski velikani : knjiga za muslimansku mladež). - Sarajevo : Islamska dionička štamparija, [s.a.]. - 63 str. ; 30 cm

Tekst na arebici.

II-4454 evrop. fond (mehki uvez, biblioteka Muhameda Hadžijahića)

22. وعظوى اى ناصىحاتى (Vazovi i nasihati). - Sarajevo : (Islamska dionička štamparija), [s.a.]. - 63 str. ; 22 cm

Tekst na arebici.

Zbirka prigodnih vjerskih predavanja.

II-276 i II-276a evrop. fond (mehki uvezi).

23. BIRGIWĪ²¹, Muḥammad ibn Pīr ‘Alī.

برکوى (Birgiwī) / katabahā Muḥammad ibn Pīr ‘Alī ; preveli na bosanski Uredništvo Tarika. - Sarajevo : Islamska dionička štamparija, 1327/1909. - 112 str. ; 20 cm

Tekst na osman. jeziku i arebici.

Prijevod sa turskog jezika poznatog djela Muhammeda Birgivije *Vasijetnama sinu*, u kome ga upućuje u temeljna načela islamskog vjerovanja. Ovo djelo je doživjelo više izdanja, a u narodu je poznato pod popularnim imenom *Birgivija*. Stvarni prevodilac djela je Džemaluddin Čaušević.²²

O-13660 (tvrđi uvez, vakuf Sinaudina Sokolovića).

24. BIRGIWĪ, Muḥammad ibn Pīr ‘Alī.

برکوى (Birgiwī) / katabahā Muḥammad ibn Pīr ‘Alī; preveli na bosanski Uredništvo Tarika. - Sarajevo : Islamska dionička štamparija, 1329/1911. - 112 str. ; 20 cm

Tekst na osman. jeziku i arebici.

II-354b evrop. fond (mehki uvez, drugo izdanje Uredništva *Tarika*).

21 Poznat je i kao Birgili (929-981/1523-1573).

22 Traljić, *Iz kulturne historije Bošnjaka*, op. cit. , str. 33. i 319. ; Sokolović, Osman A. *Pregled štampanih djela na srpsko-hrvatskom jeziku muslimana Bosne i Hercegovine od 1878-1948 godine*. Sarajevo : Štamparski zavod “Veselin Masleša”, 1955. - str. 69.

25. BIRGIWĪ, Muḥammad ibn Pīr ‘Alī.

برکوی (Birgiwī) / katabahā Muḥammad ibn Pīr ‘Alī; preveli na bosanski Uredništvo Tarika. - Sarajevo : Islamska dionička štamparija, 1331/1912. - 112 str. ; 21 cm

Tekst na osman. jeziku i arebici.

II-354 i II-354a evrop. fond (mehki uvez, treće izdanje Uredništva *Tarika*).

FEHMI, Omer

26. إبراز الحق ترجمهء اظهار الحق (Ibrāz al-ḥaqq tarğama-i izhār al-ḥaqq). - Sarajevo : Būsna Vilayat Maṭba‘ası, 1293/1876. - 2 sv. ; 24 cm

Knj. 2: 7, 379 str.

Tekst na osman. jeziku.

Ibrāz al-ḥaqq tarğama-i izhār al-ḥaqq je prijevod drugog dijela *Izhār al-ḥaqq* od Raḥmatullāh Afandi al-Hindīja (u. 1306./1888.). Autor nam prenosi dijelove rasprava koje je vodio sa kršćanskim svećenicima od 1854. godine u Indiji, a kasnije i u Istanbulu. Direktno je uperena protiv protestantskih misionara u Indiji, a posebno protiv Fanderovog (Carl Pfander) djela *Mizān al-ḥaqq* (Vaga istine).

Prvi dio ovog djela na osmanski-turski je preveo Nuzhet-efendija pod naslovom *İdāb al-ḥaqq* a objavljen je u Istanbulu²³ (u GHB O-874).

Skraćena verzija djela *Izhār al-ḥaqq* od Muḥammed Abdulqādir Malkāwīja²⁴ prevedena je i na bosanski jezik pod naslovom *Trijumf istine* (u GHB III-2563 evrop. fond).

O-2505 (tvrđi uvez; na devetoj nepaginiranoj str. nalazi se prevodi-očeva bilješka. Napisana je crnom tintom, ta‘līq pismom, u kojoj kaže da ovaj primjerak poklanja Gazi Husrev-begovoj biblioteci, 11. rebi‘u-l-aḥira 1293./7. maja 1876. godine. Ispod bilješke je otisnut crni pečat prstenjak prevodioca); **O-9601** (tvrđi uvez); **O-10041** i **O-10074** (tvrđi uvez; na

23 www.hizmetbooks.org/Sunni_Path/suuseful.htm, decembar, 2005.

24 *Izhār al-ḥaqq* na arapskom jeziku može se naći pod signaturom O-1330, a skraćena verzija od Malkāwīja pod brojem O-14307.

desetoj nepaginiranoj str. nalazi se recenzija travničkog muftije Muhameda Derviša; biblioteka Osmana Sokolovića) ; O- 15927 (tvrdi uvez, poklon Ibrahim-bega Halilbašića).

GAŠEVIĆ, Salih (1268./1850?-1316./1898.-99.)

27. مولود (Mevlud). - Sarajevo : Uredništvo „Tarikata”, 1343/1925.
- 16 str. ; 24 cm

Tekst na arebici.

Spjev u slavu poslanika Muhammeda. Ovo je, ustvari, prerađeni mevlud *Vasila an-nağāt* od Sulejmana Čelebije.²⁵ Na posljednje dvije stranice nalazi se Nat-i šerīf od Šemsuddina Tibrizije (Šamsuddīn aṭ-Ṭibrīsī) i ilahija šejha Sirri-babe (u. 1847.).²⁶

III-653 evrop. fond (tvrdi uvez).

28. مولود (Mevlud). - Sarajevo : Dž. Čaušević, 1350/1931 (Sarajevo : Islamska dionička štamparija). - 16 str. ; 23 cm
Tekst na arebici.

III-653b evrop. fond (tvrdi uvez).

29. مولود (Mevlud) / [predgovor M. Handžić]. - 9. izd. - Sarajevo : Dž. Čaušević, 1354/1935 (Sarajevo : Islamska dionička štamparija). - 16 str. ; 23 cm

Tekst na arebici.

O-17161 (mehki uvez).

30. مولود (Mevlud). - 1. izd. - Sarajevo : Vakufska direkcija u Sarajevu, 1359/1940. - 16 str. ; 23 cm

Tekst na arebici.

25 *Katalog GHB*, op. cit. , sv. 4, R-3237, str. 452.

26 Sokolović, *Pregled (...)*, op. cit. , str. 69-70.

III-653a evrop. fond (mehki uvez).

31. مولد النبي صلى الله عليه و سلم = مولود (Mevlud = Mawlid an-nabiyy sallallāh ‘alayh wa sallam) / [predgovor M. Handžić]. - Sarajevo : Vakufsko ravnateljstvo u Sarajevu, [1361/1942]. - 16 str. ; 23 cm

Tekst na arebici.

Na kraju ovog izdanja je dova koja se uči poslije mevluda i sayyid al-istiğfār.

O-17128 (mehki uvez); **III-653c** (tvrđi uvez); **III-653d** evrop. fond (mehki uvez, biblioteka Sinanudina Sokolovića).

32. مولد النبي صلى الله عليه و سلم = مولود (Mevlud = Mawlid an-nabiyy sallallāh ‘alayh wa sallam) / [predgovor M. Handžić]. - Sarajevo : Knjižara M. B. Kalajdžić, 1362/1943. - 16 str. ; 23 cm

Tekst na arebici.

Na kraju je dova koja se uči poslije mevluda, sayyid al-istiğfār i ilahija autora Šejha Sirri-babe.

SS III-4299; **SS III-4299a** evrop. fond (mehki uvez, biblioteka Sinanudina Sokolovića).

HAJROVIĆ, Murad Hulusi (u. 1918.)

33. سؤفارا زا پروی رازرهده مکتب ابتدائیا او بؤسنی ای هرجه غؤوینی (Sufara za prvi razred Mektebi ibtida'ija u Bosni i Hercegovini).

U: *Mekteb : salnama za 1325. hidžretsku godinu* / [uredio i izdao Džemaluddin Čaušević]. - Sarajevo : Islamska dionička štamparija, 1325/1906-07. - Str. 65-97 ; 18 cm

Tekst na arebici.

Da bi što više popularizirao arebicu, Čaušević je pokrenuo, i dvije godine izdavao, godišnjak-kalendar pod imenom *Mekteb - Salnama za 1325. hidžretsku godinu*. Ovo je prvo godište tog kalendara u kojem se i nalazi ovaj udžbenik arapskog pisma za početnike sa kratkom čitankom.

II-2040 evrop. fond (tvrdi uvez, biblioteka Mehmeda Handžića).

34. غلاونا ناچه لا اسلاما (Glavna načela islama). - 2. izd. - Sarajevo : [Dž. Čaušević] Islamska dionička štamparija, 1331/1913. - 54 str. ; 19 cm
Tekst na arebici.

Djelo o osnovnim principima vjere islama.

O-13 655 sa prilogom: đaćka knjižica pisana arebicom; O-13 662/3 (tvrdi uvez, oba primjerka su iz biblioteke Sinanudin Sokolović).

HANDŽIĆ, Mehmed (1906-1944.)

35. الجوهر الاسنى فى تراجم علماء و شعراء بوسنه (Al-ğawhar al-'asnā fī tarāğim 'ulamā' wa šu'rā' Būsna). - 1. izd. - Kairo : Maṭba'a 'Ālamiyya, 1349/1930. - 142 str. ; 20 cm
Tekst na arap. jeziku.

Svetli dragulj o biografijama učenjaka i pjesnika Bosne je prijevod naslova ovog Handžićevog djela. Podijeljeno je na predgovor, uvod, 223 biografije učenjaka i književnika, dodatak i sadržaj. U predgovoru je navedena i literatura kojom se autor služio. Uvod sadrži historiju širenja islama u Evropi, geografski prikaz Bosne i Hercegovine, porijeklo stanovništva ovih krajeva, primanje islama te opis i karakteristike bosanskohercegovačkih muslimana.

Biografije učenjaka i književnika poredane su arapskom abecedom, i to po imenu autora. U dodatku je naveo još sedam imena naših učenjaka koja je otkrio dok se knjiga štampala.²⁷

Spomenimo još da je po nagovoru Hamdije Kreševljakovića ovo djelo trebao prevoditi u nastavcima za Glasnik Vrhovnog starješinstva Islamske zajednice, međutim kako je napredovao u radu nastajao je sasvim novi materijal koji je kasnije, u obliku separata, štampan pod naslovom *Književni rad bosansko-hercegovačkih muslimana* u Sarajevu 1943. godine²⁸ (u GHB, evropski fond SS III-4289 ili OS-13897 ili OS-14582).

²⁷ Traljić, *Iz kulturne historije Bošnjaka*, op. cit. , str. 200.

²⁸ Isto, str. 202.

O-3564 (tvrđi uvez, poklon autora Gazi Husrev-begovoj biblioteci); O-6211 (tvrđi uvez, poklon Muhammeda Seida Serdarević iz Zenice); O-7313 (mehki uvez); O-10338 (mehki uvez, iz biblioteke Osmana Sokolovića; ovu knjigu je Mehmed Handžić poklonio Safet-begu Bašagiću); O-12060-62 (tvrđi uvezi); O-13609 (tvrđi uvez, uvakufio Sinanuddin Sokolovića); O-15592 (tvrđi uvez, biblioteka Šabana Hodžića); O-16944 (tvrđi uvez, biblioteka Memeda Handžića, poklon Mustafe Handžića. Ovaj primjerak je interesantan i važan zbog ispravki i dopuna koje je autor svojeručno upisao za života).

36. BAYHAQĪ, Aḥmad ibn al-Ḥusayn.

حياة الانبياء صلوات الله و سلامه عليهم اجمعين (Ḥayāt al-anbiyā' šalawātullāh wa salāmuh 'alayhim aḡma'in) / li Abī Bakr Aḥmad ibn al-Ḥusayn al-Bayhaqī ; 'allaqa 'alayh šarḥan Muḥammad ibn Muḥammad al-Ḥanḡī al-Būsnawī. - 1. izd. - Kairo : Maṭba'a at-tadāman al-aḥwī, 1349/1930. - 15 str. ; 20 cm

Tekst na arap. jeziku.

Djelo je komentar nekoliko hadisa o zagrobnom životu ('ālam al-barzah) Božijih poslanika iz djela *Ḥayāt al-anbiyā' ba'da wafātihim* od Aḥmad ibn Ḥusayn Bayhaqī-ja (u. 459./1066.).

O-3586 (tvrđi uvez, poklon autora Gazi Husrev-begovoj biblioteci); O-4198 (tvrđi uvez); O-12134 (mehki uvez, iz biblioteke hafiza Asima Sirće); O-15566/2 (tvrđi uvez; zbirka više djela; biblioteka Šabana Hodžića); O-16943 (tvrđi uvez, iz biblioteke Mehmeda Handžića, poklon Mustafe Handžića).

37. IBN TAYMIYA, Aḥmad ibn 'Abdalḥalīm.

الكلم الطيب من اذكار النبي صلى الله عليه و سلم (Al-Kalim aṭ-ṭayyib min aḍkār an-nabiyy sallallāhu 'alayh wa sallam) / ta'lif Taqiyyuddin abī al-'Abbās Aḥmad ibn 'Abdalḥalīm ibn Taymiya ; ḥarraḡa aḥādiṭuh Muḥammad al-Ḥanḡī al-Būsnawī; rāḡa'ah wa qara'ah Muḥammad Aḥmad Ġādulmawlā. - Kairo : Maṭba'a at-tadāmun al-aḥāmī, 1349/1930. - 104 str. ; 20 cm

Tekst na arap. jeziku.

Al-Kalim at-ṭayyib min adkār an-nabiyy sallallāhu ‘alayh wa sallam je Ibn Tejmijin (u. 729/1328.) komentar pojedinih hadisa. Riječi predgovora ovom izdanju te napomene oko izvora navedenih hadisa uradio je Handžić.

O-3565 (tvrdi uvez); **O-13513** (mehki uvez); **O-16945** (tvrdi uvez, iz biblioteke Mehmeda Handžića, poklon Mustafe Handžića; sa kraćim autorovim ispravkama na margini).

38. قصيدة فى مدح الغازى خسرو بك (Qaṣīda fī madḥ al-Ġāzī Husraw-beg). - Sarajevo : Državna štamparija, 1932. - 1 presavijen list (2 str.) ; 30x35 cm.
Tekst na arap. jeziku

Kasida, posvećena Gazi Husrev-begu, spjevana povodom proslave 400-godišnjice njegovog vakufa. Sadrži 22 bejta sa kraćim komentarom na donjim marginama.

O-10649 (dva presavijena lista, biblioteka Osmana Sokolovića).

KADIĆ, Ali (1868-1928)²⁹

39. عاقلید ئی اخلاق ایللی ناؤقا و ایسلامسقوی ویه ری ای چۆدۆره دنؤستی زا نیژی ستؤپان سره (Akaid i ahlak ili Nauka o islamskoj vjeri i čudorednosti za niži stupanj srednjih i sličnih zavoda). - Sarajevo : Islamska dionička štamparija, [s.a.]. - 56 str. ; 21 cm
Tekst na arebici.

Kada je sazrijevala ideja da se udžbenici vjeronauke u srednjim školama pišu i izdaju na bosanskom jeziku Ali-ef., inače profesor arapskog jezika, bio je jedan od prvih koji su pristupili realizaciji tog projekta. Ovaj udžbenik *akaida* (islamske dogmatike) i *ahlaka* (islamske etike i morala) je rezultat njegovog rada na tom polju.

Na poledini naslovne stranice nalazi se sadržaj knjige. Ima dva dijela i dodatak. Prvi dio knjige, a koji je i sadržajniji, govori o osnovnim temeljima vjere i islamskog vjerovanja (akaid). Dugi dio posvećen je islamskom pona-

²⁹ Traljić, Mahmud hfz. *Istaknuti Bošnjaci*. Zagreb : Međunarodna zajednica za pomoć muslimanima Bosne i Hercegovine, 1994. - str. 55.-60. ; Handžić, *Književni rad (...)*, op. cit. , str. 79-80.

šanju (ahlak), moralu i vrstama grijeha. U dodatku nalazimo Poslanikove dove sa prijevodom.

Zabilježena su četiri izdanja ove knjige. Prvo izdanje iz 1923. godine latinicom, još dva 1935. i 1939. godine ćirilicom, i četvrto bi bilo naše izdanje arebicom, bez godine štampanja. Izdanja se ne razlikuju po sadržaju osim dodatka dova sa prijevodom u četvrtom izdanju.³⁰

O-13 632 (tvrdi uvez) i **O-13 633** (mehki uvez, vakuf Sinanuddina Sokolovića); **O-17152** (mehki uvez, sa pečatom Niže okružne medrese u Bihaću); **II-361, III-2476** evrop. fond (mehki uvezi).

KAPETANOVIĆ, Mehmed-beg Ljubušak Muhibbi

40. عالم اسلامیت نظرندہ : لیسقہ رسالہ سنہ جواب ('Ālam islāmiyyat nazarında : Lajpsig'e risālasına ġawāb). - 1. izd. - Sarajevo : Maṭba'a Vaṭan, 1303/1885. - 45 str. ; 17 cm

Tekst na osman. jeziku.

Odgovor piscu *Brošure*, objavljene u Lajpcigu, koja u negativnom kontekstu opisuje muslimane Bosne i Hercegovine. Ovaj kratki traktat prvi put je objavljen u listu Vatan 1886. godine,³¹ a objavio ga je glavni urednik ove novine Mehmed Hulusi³², koji se, kasnije, pojavljuje i kao urednik ovog djela.

O-1848/6 (tvrdi uvez, vakuf hafiza Abdullaha Bušatlića); **O-7319** (mehki uvez); **O-10307** i **O-10811** (mehki uvez, biblioteka Osmana Sokolovića); **O-11222** (mehki uvez, poklon Abdullaha Hodžića iz Gradačca); **O-13590** (mehki uvez, biblioteka Sinanuddina Sokolovića).

30 Traljić, *Istaknuti Bošnjaci*, op. cit. , str. 58-59.

31 Kapetanović, Mehmed-beg. ('Ālam islāmiyyat nazarında saḥibi risālaya ġawāb. // *Vatan gazetesi*, god. 3, br. 77(1886), str. 2-3; br. 78(1886), str. 2-4; br. 79(1886), str. 2-4. - Nepotpisano.

32 Mehmed Hulusi (1843.-1907.), urednik listova *Vatan* (izlazio 1884.-1897.) i *Rehber* (izlazio 1897.-1901.).

KARABEG, Mustafa Sidki (1733.-1878.)

41. حاشية حداد النصول على مرأت الأصول (Hāšiya ḥidād an-nuṣūl ‘alā mir’āt al-’uṣūl). - [S. l. : s. n.], 1316/1898. - 532 str. ; 27 cm

Tekst na arap. jeziku.

Ḥidād an-nuṣūl (Oštrica mača) *ḥāšija* (glosa) na Mulla Husrevov *Mir’āt al-uṣūl šarḥ mirqāt al-wuṣūl*, djelo iz filozofije islamskog prava. Mustafa Sidki je bio svestrano obrazovan. Posebno se isticalo njegovo poznavanje filozofije islamskog prava i apologetike (qiyās) prezentovano ovim djelom.

Na unutarnjoj naslovnoj stranici stoji da je djelo počeo pistati 1292. godine po Hidžri (početak 1875.) u Mostaru.

Dvije stranice predgovora (dibāḡa) *Oštrici mača* napisao je Ahmed Dizdar.

Karabeg u svojim glosama slijedi Mir’āt al-uṣūl i zadržava se samo na onim tvrdnjama Mulla Husreva koje smatra da treba objasniti, odbraniti ili pobiti. Pri tome je tolerantan i ne hvata se za sitne greške da bi ih primijetio ili istakao, nego osuđuje fanatike koji tako postupaju.

Autor u svom djelu precizno analizira riječi sa svih gledišta: izgovor, značenje, gramatiku, sintaksu pa i filozofiju jezika. Njegov arapski jezički stil je pravilan, jezgrovit, jasan i precizan.³³

Na posljednjoj stranici (str. 532) istaknuta je rečenica iz predgovora u kojoj su navedeni razlozi zbog kojih Mustafa Sidki nije završio ovo djelo, tj. njegova nasilna smrt kao i ime poglavlja *al-ḥaqīqa wa al-maḡāz* (direktni i metaforički govor)³⁴ do kojeg je došao u stručnoj obradi ove materije kada su se zbili nemili događaji u kojima je izgubio život.

Handžić navodi da je poznato ime istanbulske uleme tog vremena, Ismail Hakki Manastirlija ovo djelo pohvalio i rekao da se njime može okoristiti.³⁵

O-1315 (tvrdi uvez, na unutarnjoj naslovnoj stranici crnom tintom, osman. jez.: Vakuf mostarskog sudije Uvejsovića Nail-efendije); **O-4647** (tvrdi uvez; na unutarnjoj naslovnoj stranici suhom olovkom piše da je ovu

33 Šabanović, *Književnost muslimana BiH (...)*, op. cit., str. 587.

34 Nakičević, Omer. *Karabeg*. - Sarajevo : Fakultet islamskih nauka, 2001. - str. 16.

35 Handžić, *Književni rad (...)*, op. cit., str. 25.

knjigu Ibrahim-ef. Fajić uvakufio za Karadžev-begovu biblioteku); **O-7287** (mehki uvez; arabicom: Balić Mustafa); **O-7844** (bez nasl. str.; oštećen primjerak; na zadnjoj str.: Muftija Abdullatif Đulbija (Nova Varoš, 1869.-Ulicinj, 1939.) Gazi Husrev-begovoj biblioteci); **O-9577** (tvrđi uvez; biblioteka Osmana Sokolovića).

42. حاشية حداد النصول على مرآت الاصول (Ḥāšiya ḥidād an-nuṣūl ‘alā mir’āt al-’uṣūl). - Sarajevo : Maṭba‘a al-ḥukūma = Državna štamparija, 1316/1898. - 532 str. ; 27 cm

Tekst na arap. jeziku.

O-6541 i **O-6542** (mehki uvez; Biblioteka merhuma Šefket-ef. Kurta, muftije. Poklon sina dr. Alije i nasljednika, Tuzla, 1966.); **O-7845** (mehki uvez, oštećene korice, Muftija Abdullatif Đulbija (Nova Varoš, 1869-Ulicinj, 1939) Gazi Husrev-begovoj biblioteci); **O-9557** (mehki uvez, biblioteka Osmana Sokolovića); **O-15382** (mehki uvez, dobro očuvan primjerak; vakuf hfz. Asima Sirće); **O-15861** (tvrđi uvez; osman. jez.: biblioteka Alije Kapića).

KEMURA, Sejfuddin Fehmi (1863.-1917.)

43. سراي بوسنه ده ابنيه خيريه نك مصور تاريخي : خنكار جامع شريفه سي (Sarāybūsna’da abniya’i ḥayriyanin muṣawwir tāriḥī : Ḥunkār ḡami‘ šarīfasi) / muḥarriri Kamura-zāda Sayfuddīn Fahmī ibn ‘Alī. - Sarajevo : Islamska štamparija, [1919?] - 34 str. ; ilustr. ; 25 cm

Tekst na osman. jeziku.

Separat iz historije Bosne, sa ilustracijama. Prvobitno je štampan, kako stoji na prednjim koricama knjige, kao dvojezički članak (bos. i osman. jezik) u *Glasniku Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini*, 1908. godine.³⁶

U predgovoru autor ističe da će predmetom njegovog istraživanja biti džamije, mesdžidi, tekije, medrese, mektebi i njima slični objekti do tog

36 Kemura, Sejfudin Fehmi. Javne muslimanske građevine u Sarajevu. // *Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini*, god. 20, br. 4(1908), str. 475-512.

vremena izgrađeni. Zajedno sa ilustracijama, imenima graditelja i vākifa, Kemura je želio dokumentovati njihov historijski i kulturni značaj za grad Sarajevo.

Predmet ovog izdanja je Careva džamija (Hunkār ğami‘), njen vākif i vakufnama, popratni objekti sa hronogramima (tarihima) kao što su muvek-kithana, imamska i mujezinska soba, česma, mezarluk, mekteb, medresa sa imenima muderrisa, imama, hatiba i mujezina. Također, u prilogu navodi vakufname Bešlije Mustafage (str. 23-25), Hajri-zade Muhammeda Seid-efendije, (str. 25-28), Hatidže-hanume kao i neke berate vezane za zadužbine Careve džamije.

O-3784 (tvrđi uvez, sa ličnim potpisom Mehmeda Handžića); **O-3921** (mehki uvez); **O-10 061**, od **O-10 858 - 10 860** (mehki uvezi, sva četiri primjerka iz biblioteke Osmana Sokolovića); **O-11 330** (tvrđi uvez, iz biblioteke *Bakije*).

MAHINIĆ, Ahmed (1876.-1945.)

44. علم حال (‘Ilm-i hāl).

U: Mekteb : salnama za 1325. hidžretsku godinu / [uredio i izdao Džemaluddin Čaušević]. - Sarajevo : Islamska dionička štamparija, 1325/1906-07. - Str. 31-64 ; 18 cm

Tekst na arebici.

Priručnik islamskog vjeronauka. Sastavljen iz dva dijela: prvi je o vjervovanju a drugi o poslovanju. U prvom dijelu su obrađeni imanski a u drugom islamski šarti. Uz imanske šarte obrađeni su pojmovi: islam, musliman i muslimanka (muslim i musliman), din, millet i temelj vjere, a uz islamske šarte obrađeni su i pojmovi: temelj i osnova poslovanju, af‘āli mukallafin, farz, vadžib, sunnet i mustehab, mubah, haram, mekruh i mufsid te kufur besjede. Svaki pojam kao i šarti obrađeni su kratko i jasno.³⁷

II-2040 evrop. fond (tvrđi uvez, biblioteka Mehmeda Handžića).

37 Traljić, *Iz kulturne historije Bošnjaka*, op. cit., str. 321.

45. تخفة الاخوان : اعتقاداته و عملياته متدائر اك مهم مسائل محتويه در (Tuḥfa al-iḥwān : i'tiqādātuh wa 'amaliyātuh mutadā'ir an muhim masā'ili muḥtawiyadir). - Sarajevo : Ulema-i medžlis, 1326/1908. - 144 str. ; 23 cm

Tekst na osman. jeziku i arebici.

Djelo je prijevod sa turskog jezika, islamske dogmatike ('aqā'id) te islamskog prava (fiqh), sa posebnim osvrtom na dio koji govori o obredoslovlju ('ibadāt): namaz (ṣalā), vjersko pranje (wuḍu'), post (ṣawm), zekat i hadž. Ovo vjeronaučno djelo dugo se koristilo kao udžbenik, odnosno priručnik u mektebima. Prvo i drugo izdanje Tuḥfa al-iḥwāna štampano je sa uporednim tekstom na turskom i bosanskom jeziku, arebicom. Treće i četvrto izdanje štampano je samo arebicom.

III-1786 evrop. fond (tvrđi uvez, biblioteka Mehmeda Handžića).

46. تخفة الاخوان : اعتقاداته و عملياته متدائر اك مهم مسائل محتويه در (Tuḥfa al-iḥwān : i'tiqādātuh wa 'amaliyātuh mutadā'ir an muhim masā'ili muḥtawiyadir). - Sarajevo : Ulema-i medžlis, 1335/1916. - 117 str. ; 23 cm

Tekst na arebici.

III-1786a evrop. fond (mehki uvez).

47. تخفة الاخوان : اعتقاداته و عملياته متدائر اك مهم مسائل محتويه در (Tuḥfa al-iḥwān : i'tiqādātuh wa 'amaliyātuh mutadā'ir an muhim masā'ili muḥtawiyadir). - Sarajevo : Dž. Čaušević, 1342/1923 (Sarajevo : Štamparija Islam). - 112 str. ; 23 cm

Tekst na arebici.

O-17164 (mehki uvez).

48. الفباى عربى (Alifbāy 'arabī). - Sarajevo : Islamska dionička štamparija, 1346/1927. - 92 str. ; 23 cm

Tekst na arap. jeziku i arebici.

Arapska početnica. Rješenjem Ulema-i medžlisa za Bosnu i Hercegovinu, augusta 1927. god., izabrana je da bude udžbenik za prvi

razred mektebi-ibtidaijje. Na kraju knjige (str. 77-92) dat je kratki ilmihal pisan arebicom, metodom *pitiranje-odgovor* na zadatu temu (imanski šarti).

O-13642 (mehki uvez, vakuf Sinanudina Sokolovića).

MUFTIĆ (Mufti-zade), Muhammed Hifzi

49. اسلامسقه دؤژنوؤستی : ویه رسقا قنبغا زا سواقوغ مؤسلیمانا (Islamske dužnosti : vjerska knjiga za svakog muslimana). - Sarajevo : Islamska dionička štamparija, 1325/1907. - 63 str. ; 20 cm

Tekst na arebici.

Djelo o vjerskim dužnostima (imanski i islamski šarti). Kratki ilmihal o šehadi, namazu, postu, zekatu i hadžu.

O-13662/2 (tvrdi uvez, treće djelo u zbirci, biblioteka Sinanudina Sokolovića); **O-13664** (tvrdi uvez, biblioteka Sinanudina Sokolovića).

MULIĆ, Hamdija (1881.-1944.)

50. زا ره فو رمؤ ناشه ناستاوه (Za reformu naše nastave). - Sarajevo : Islamska dionička štamparija, 1332/1914. - 75 str. ; 23 cm. - (Knjižnica Udruženja bosansko-hercegovačke ilmije ; 1)

Tekst na arebici.

Djelo štampano kao prvi svezak izdavačke cjeline Knjižnice Udruženja bosansko-hercegovačke ilmije.

Kao dugogodišnji predavač pedagoških predmeta u vjerskim školama i rada u vjerskim institucijama Hamdija Mulić je mnogo pisao i djelovao na unapređivanju i osavremenjivanju vjerskoprosvjetnog života dvadesetih godina 20. stoljeća. Djelo *Za reformu (...)* je potvrda njegovog predanog rada na tom polju.

O-13 629 (mehki uvez, biblioteka Sinanudina Sokolovića); **III-319**, **III-319a** i **III-319b** evrop. fond (mehki uvez).

MURSEL, Sulejman

51. مالی علم حال (Mali 'Ilm-i ḥāl). - Sarajevo : Vakufska direkcija, 1350/1931. - 152 str. ; 22 cm

Tekst na arebici.

Priručnik o osnovama vjerovanja i vjerske prakse. Ovo izdanje štampano je sa uvodom u arebicu od Saliha Abdića i dodatkom prikladnog štiva za obradu islamske etike (aḥlāq).

O-13641 (mehki uvez, biblioteka Sinanudina Sokolovića); **II-358** i **II-358a**, evrop. fond (mehki uvez).

52. مالی علم حال (Mali 'Ilm-i ḥāl). - 2. popravljeno izd. - Sarajevo : Vakufska direkcija, 1357/1938. - 98 str. ; 23 cm

Tekst na arebici.

II-1053 evrop. fond (mehki uvez).

53. مالی علم حال (Mali 'Ilm-i ḥāl). - 3. popravljeno izd. - Sarajevo : Državna tiskara, 1360/1941. - 103 str. ; 23 cm

Tekst na arebici.

II-358b, **III-180**, **III-180a** i **III-180b** evrop. fond (mehki uvez).

54. مالی علم حال (Mali 'Ilm-i ḥāl). - 4. popravljeno izd. - Sarajevo : Vakufsko ravnateljstvo, 1363/1944 (Zagreb : Hrvatska državna tiskara, podružnica Sarajevo). - 107 str. ; 22 cm

Tekst na arebici.

O-17123, **II-1240**, **II-1240a** i **II-1240b** evrop. fond (mehki uvez).

NERKESI, Muhammed-efendi Bosnevi (1584?-1634.)

55. خمسه نركسى (Hamsa-i Nargisī). - Kairo : Maṭbaʿa Saʿāda bi Bulāq, 1255/1839. - 412 str. s razl. pag. ; 25 cm

Tekst na osman. jeziku.

Djelo je zbirka Nerkesijevih³⁸ radova proze koji mjestimično podsjećaju na eseje, pod nazivom *Hamsa* (Petoknjižje ili Peterci). Pisanje započinje stihovima a nastavlja prozom. Sastoji se iz sljedećih pet knjiga:

Nihālistān (Granati vrt ili Vrt grana ili Razgranati perivoj), zbirka priča (o dobročinstvu i darežljivosti, o ljubavnim zgodama, o sudbini, o gostoljubivosti, o pokajanju) podjeljena u 5 *nihāla* (grana), djelimično historijskog značaja (str. 138);

Iksīr-i saʿādat ili *Davlat-i saʿādat* (Eliksir sreće ili Carstvo sreće) je adaptacija prijevoda odlomka *Rukn al-muʿāmalāt* (O ophođenju) Gazalijevog, moralno-mističnog djela, *Kimya-i Saʿādat* (Hemija sreće) na perzijskom jeziku (str. 84);

Mašaqq al-ʿuššāq (Nevolje zaljubljenih) je zbirka deset ljubavnih priča stilom poezije protkane prozom (str. 69);

Qānūn ar-rašād (Kanon duhovne zrelosti ili Zakon pravog puta) je zbirka savjeta o vladanju državom (siyasatnāma) posvećena Muratu IV (str. 65);

Gazavāt-i Maslama ili *Waqāʾi Maslama* (Vojne Meslemine ili Ispravna kazivanja o Mesleminim vojnim pohodima) je proza koja ima podlogu u historijskim zbivanjima (str. 56).³⁹

O-1344(tvrđi uvez, litografija, pismo nastaʿlīq, na prvoj stranici crnom pozlaćenom tintom: *Būsna muḥāsaba-i Rafiqī futüvvatlu Muḥammad Afandinin tarafından qirāʾathānaya ihdā buyurup qirāʾathānanin mālī olduğu (...)* 6 *dilqāda* 1281. = Od darežljivog Refiki Muhammed-efendije, bosanskog muhasebedžije, poklon kiraethani (...) 6. *dilqāda* 1281./ 2. aprila 1864. godine; pečat sarajevske čitaonice (*kiraethane*), kojoj je poklonjena: *Daire-i Cemiyet Kiraet Saraybosna*).

38 *Nerkesi* ili *Nergīsī*, njegov pjesnički nadimak (mahlaş) u značenju *sličan narcisu*.

39 Balić, Smail. *Kultura Bošnjaka : muslimanska komponenta*. - 2. dopunjeno izd. - Tuzla : PP R&R, 1994. - str. 120-121. ; Nametak, Fehim. *Pregled književnog stvaranja bosansko-hercegovačkih muslimana na turskom jeziku*. - Sarajevo : El-Kalem, 1989. - str. 96-98. ; Šabanović, *Književnost muslimana BiH (...)*, op. cit., str. 232-236.

NOVLJANIN, Omer-efendi (18. st.)

56. احوال غزوات در دیار بوسنه (Aḥwāl ġazawāt der diyār Būsna). - [S. l. ; s. n.], 1154/1742. - 62 lista ; 20 cm

Tekst na osman. jeziku.

Ratovanje ili vojni pohodi Hekimoglua Ali-paše u Bosni (Boj pod Banjom Lukom) 1149-1152./1737-1740. Omer-efendija je ovdje opisao ratne događaje u Bosni i Srbiji u ratu između Austrije i Turske od maja 1736. do marta 1739. godine, naročito Boj pod Banjalukom. Jedini izvor za poznavanje života Omera Novljanina jeste uvod u ovu knjigu koji je sastavio Ibrahim Muteferrika⁴⁰ pri pripremi njegovog rukopisa za štampu.

Sam Ibrahim Muteferrika priznaje da ovu istoriju nije napisao jedino prema Novljaninovim bilješkama. Pojedine podatke je mijenjao jer se nisu podudarali sa ostalim izvorima koje je konsultirao. Dakle, nijedno izdanje ove knjige nije autentično prvotnom autorovom originalu. Čak i rukopisi koji su nastajali kasnije, zbog velikog interesa za ovu temu, prijepisi su prvog štampanog izdanja Ibrahima Muteferrike.⁴¹

Ovo je jedna od najstarijih štampanih knjiga u Turskoj uopće. Štampana je u malom broju primjeraka te je odavno prava bibliografska rijetkost.

Prvo izdanje Novljaninove knjige nosi naziv *Aḥwāl ġazawāt der diyār Būsna*, štampana je mjeseca muharrema 1154./marta 1742. godine (62 lista), ujedno, to je izdanje koje posjeduje Gazi Husrev-begova biblioteka. Ova dva primjerka stara su 265 godina.

Njeno drugo izdanje nosi naziv *Ṭarīq-i Būsna der zamān-i Hākimoğlu 'Alī Paša* štampano 134 godine kasnije u istoj štampariji 1293/1876. god., (94 str.) i treće pod naslovom *Būsna ġazawāt dāhiliyyasi 'an 1149. ilā 1152.* u Istanbulu 1299./1881. god., (116 str.).⁴²

O-2679 (tvrđi uvez, na unutarnjoj naslovnoj stranici su pečati vlasnika knjige te pečat Šerijatske sudačke škole); **O-9895** (kožni uvez, biblioteka Osmana Sokolovića).

40 Ibrahim Muteferrika, porijeklom Mađar, osnivač prve štamparije u Osmanskoj carevini (1726.).

41 *Katalog GHB*, op. cit., sv. 5, R-3598-3601, str. 381-383.

42 Šabanović, *Književnost muslimana BiH (...)*, op. cit., str. 690-693. ; Babinger, Franz. Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri / çeviren Coşkun Üçok. - 3. izd. - Ankara : Kültür Bakanlığı, 2000. - str. 302-303.

PAJIĆ (Muhammed Kadri), Nasih (u. 1918.)

57. ظلم و عدل (Zulm wa 'adl). - Istanbul : [N. Pajić], 1326/1908. - 230 str. ; 25 cm

Tekst na osman. jeziku.

Tiranija i pravda, kako u prijevodu glasi ovo djelo, kritika je nekih vidova ukorijenjene islamske prakse i njenih tumačenja. Autor smatra da se obaveza *džihada* (svetog rata) odnosi samo na tirane i zlikovce, bez obzira kojoj vjeri pripadali. Instituciju *halife* smatra apsurdnom, za ondašnje prilike, jer još više produbljuje već postojeći jaz između sunnija i šiija. Vjerovanje u sudbinu, po njegovom mišljenju, protivno je duhu islama. Svi stavovi i shvatanja Pajića se mogu poistovjetiti sa učenjem škole mu'tezilija.⁴³

O-3259 (tvrdi uvez, uvakufio Salim Muftić); **O-6386** (tvrdi uvez, vakuf merhuma Salima-ef. Muftića (1357./1938.)).

58. صرائح (Šarā'ih). - Pariz : Librairie Geuthner, 1912. - 375 str. ; 22 cm

Tekst na osman. jeziku.

Djelo iz političke historije Osmanske carevine potkraj XIX i početkom XX stoljeća. Autor je idejni protivnik vladajuće strukture i institucije halife, koju inače smatra nepravednom jer nema ljudi koji bi tu funkciju obnašali časno. Kao alternativu nudi ideju osnivanja Parlamenta u kome bi narod sa svojim predstavnicima bio nosilac vlasti i kreirao vlastitu politiku. Detaljno razrađuje sistem procedure parlamentarnih izbora u kojima parlamentarci ne bi robovali idejama i zapovjedima partija, premijera ili sultana.

Knjiga ima ukupno 456 stranica i štampana je u dva dijela. Ovo je prvi dio knjige kojem nedostaje prvih 56 stranica.

Interesantno je spomenuti da je 2003. godine poznati turski sociolog Džahit Tanjol (Cahit Tanyol) napisao jednu studiju *Hoca Kadri Efendi'nin Parlamentosu* (Parlament prema profesoru Kadriju). Studija se bavi životom Muhammeda Kadrija Nasiha i stavovima iznesenim upravo u ovom djelu Šarā'ih (Izražavanje riječima ili Expressis verbis).

43 Balić, *Kultura Bošnjaka(...)*, op. cit., str. 100.

Profesor Tanjol tvrdi da su ideje Hodža Kadrije o upravljanju državom preteče modernoj Ataturkovoju državi i načinu na koji je ona na početku bila uređena te iznosi niz slučajeva u kojima se ove ideje i historijske činjenice podudaraju.⁴⁴

O-1466 (mehki uvez, nedostaje 56 str. na početku).

PEČEVI Alajbegović, Ibrahim (1572.-1649-51.?)⁴⁵

59. تاریخ پچوی (Tārīḥ-i Pečevī). - Istanbul : Maṭba‘a ‘Āmira, 1283/1866.
- 2 sv. - 21 cm

Tekst na osman. jeziku.

Knj. 1: 504 str.

Knj. 2: 487 str.

Historija Osmanske carevine od početka vladavine Sulejmana II 928./1520. godine do smrti Murata IV 1049./1640. sa hronološkim sadržajem na početku.⁴⁶

Ova historija je važan izvor u istraživanju Osmanskog carstva XIV i XV stoljeća. Pečevija je bio učesnik i lični sudionik mnogim velikim događajima. Rodbinskim i prijateljskim vezama drugovao je sa ljudima koji su odlučivali o sudbini tadašnjeg carstva. Koristio se prvorazrednim dokumentima (berati, fermani, bujuruldiye, defteri) u dokazivanju činjenica. Njegovu ozbiljnost u objektivnom pristupu viđenja događaja podupire i činjenica da se prilikom izrade služio i izvorima zapadnih historičara tog vremena, što do tada nije bio slučaj. Tako, npr., donosi vijest u dvije varijante, jednu koju je našao kod turskih a drugu kod mađarskih historioografa. Na taj način prepušta čitaocu da sam zaključi šta je objektivnije kazivanje.

Djelo je donekle autografsko i biografsko jer često daje podatke o sebi, poslovima kojima se bavio, mjestima koje je posjetio i osobama sa kojima se susretao. Navodi i šire kritičke biografije sultana, velikih vezira i ostalih vezira tog doba, posebno ističući njihovo porijeklo, odnosno bosansko porijeklo mnogih od njih i značajne državne uloge koje su obavljali.

⁴⁴ Tanjol, Cahit. *Hoca Kadri Efendi'nin Paramentosu*. Istanbul : Gendaş Yayınları, 2003.

⁴⁵ Pečevi (Peçuylu) Ibrahim Alajbeg-zade

⁴⁶ *Katalog GHB*, op. cit., sv. 5, R-3593-3594, str. 378-379.

Djelo je pisano jednostavnim turskim jezikom da bi ga približio široj čitalačkoj populaciji. Objavljeno je i kod nas, u prijevodu na bosanski jezik prof. dr. Fehima Nametka.⁴⁷

O-2560 i O-2561 (kartonski uvez, korice oštećene); **O-6858**, (sv. 1, bez korica, biblioteka Muhameda Garčevića).

PROHO, Sejfullah (1859.-1932.)

60. بدایت الاناث : نایبۆلّی علمحال نا بۆسانسقۆم یه زیقۆ (Bidāyat al-ināt : najbolji ilmihal na bosanskom jeziku). - [S. l. : s. n., s. a.]. - 95 str. ; 21 cm

Tekst na arebici.

Djelo o osnovama vjerovanja i njenog prakticiranja.

O-13662/1 (tvrdi uvez, vakuf Sinanudina Sokolovića); **SS II-5128** evrop. fond. (oštećen primjerak, vakuf Sinanudina Sokolovića).

61. تجويد اناث : بوسنه لسانی اوزره غایت زبده لی و مفید تجویددر = نا نایلاقشی ای (Tağwīd ināt : Būsna lisānī üzere ġāyat zübdalī wa müfid tağwīddir = Na najlakši i najkraći način na bosanskom jeziku).

- Sarajevo : Islamska štamparija, 1325/1906. - 16 str. ; 19 cm

Tekst na arebici.

Priručnik o pravilima učenja Kur'ana, tedžvid.

II-352, II-352a i II-352b evrop. fond (mehki uvez).

62. زبده الفرائض (Zübdā al-farā'id). - Sarajevo : Islamska štamparija, 1327/1909. - 11 str. ; 19 cm

Tekst na arap. jeziku.

Djelo o islamskom nasljednom pravu (farā'id), u prijevodu *Kompendijum nasljednog prava*.

O-5908 (poklon Ulema-i medžlisa); **O-6246 i O-6247** (poklon Muhammeda Seida Serdarevića iz Zenice); **O-6932 i O-6933** (poklon

⁴⁷ Pečevi, Ibrahim. *Historija* / [predgovor, prijevod i bilješke Fehim Nametak]. - Sarajevo : El-Kalem [etc.], 2000., 2. knj. (431; 438 str.)

Ibrahima Sarića); O-7203 (poklon Huseina Šabića); O-7354; O-8249; O-10300 i O-10454 (biblioteka Osmana Sokolovića); O-13518, O-13520 i O-13544 (vakuf Sinanudina Sokolovića, svi primjerci u mehkom uvezu).

63. كتاب النكاح (Kitāb an-nikāḥ). - Sarajevo : Islamska štamparija, 1334/1916. - 228 str. ; 21 cm

Tekst na arap. jeziku.

Knjiga o islamskom bračnom pravu. Napisana 1331/1913. godine i nastala na osnovu djela: *Multaqa al-abḥur* od Ibrahima Halebija (Ibrāhīm al-Ḥalabī, 956. /1549.) i komentara na ovo djelo *Mağma' al-abḥur* od Šejhzade (Šayḥī-zāda, 1078./1667.); *Tanvīr al-abṣār* i njegovog komentara na *Ad-Durar al-muhtār* od Haskafija (Al-Ḥaṣkafi, 1088./1677.); *Radd al-muhtār*; *Fatāwā al-Hindiyya* i dr.

Naredbom zemaljske vlade od 15. oktobra 1916. godine *Kitāb an-nikāḥ* je uveden kao udžbenik za islamsko pravo (*fiqh*) od 2. do 5. razreda Šerijatske sudačke škole u Sarajevu.⁴⁸

O-2550 (mehki uvez, vakuf Abdullaha Bušatlića); O-4968 (tvrdi uvez, biblioteka Mehmeda Handžića); O-6145 i O-6195 (mehki uvez, poklon Muhammeda Seida Serdarevića iz Zenice); O-6640 (mehki uvez, biblioteka Muhameda Ševketa Kurta iz Tuzle); O-6897 (mehki uvez, poklon Ibrahima Sarića); O-7197 (mehki uvez, poklon Huseina Šabića); O-7942 (tvrdi uvez, poklon muftije Abdulatifa Đulbije iz Ulicinja); O-7974; O-8027; O-8260; O-9712, O-9869 i O-10068 (biblioteka Osmana Sokolovića, svi primjerci u mehkom uvezu); O-11141 (tvrdi uvez, poklon Abdullaha Hodžića iz Gradačca); O-13466 (tvrdi uvez, vakuf Sinanudina Sokolovića); O-15215 i O-17198 (mehki uvezi).

64. اصح الاقضية في لبس القلنسوة النصرانية (Aṣaḥḥ al-aqḍiyya fī lubs al-qalan-suwwa an-naṣrāniyya). - Sarajevo : Islamska štamparija, 1338/1919. - 36 str. ; 21 cm

Tekst na arap. jeziku.

Kraća rasprava o nošenja šešira. Napisana je 1338./1919. godine. U dodatku je napisan rezime na četiri stranice bosanskim jezikom.

⁴⁸ *Spomenica Šerijatske sudačke škole u Sarajevu : izdana prilikom pedesetogodišnjice ovoga zavoda (1887-1937).* - Sarajevo : Islamska dionička štamparija, 1937. - str. 32.

O-1461 (mehki uvez); O-2150/2 (tvrdi uvez); O-5881 (poklon Ulema-i medžlisa); O-6816 (biblioteka Muhameda Ševketa Kurta iz Tuzle); O-7312; O-10 393, O-10 394 i O-10 781 (biblioteka Osmana Sokolovića); O-13 494 (vakuf Sinanudina Sokolovića, svi primjerci u mehkom uvezu).

65. احسن الوسيلة الى معرفة الوصاية و الوصية (Aḥsan al-wasīla ilā maʿrifa al-waṣāya wa al-waṣīyya). - Sarajevo : Islamska štamparija, 1338/1920. - 107 str. ; 21 cm

Tekst na arap. jeziku.

U prijevodu *Najljepša metoda u poznavanju oporuka i načina oporučivanja*, je još jedno djelo iz islamskog testamentalnog prava. Na prvim stranicama nalazi se sadržaj i kraći autorov uvod sa potpisanim odobrenjem Džemaluddina Čauševića za štampanje djela.

O-4054 (mehki uvez); O-6220 (tvrdi uvez, poklon Muhammeda Seida Serdarevića iz Zenice); O-6991 (tvrdi uvez, poklon Ibrahima Sarića); O-7157 (mehki uvez, biblioteka Muhameda Riđanovića); O-7314 (mehki vez); O-8026 (kartonski uvez) i O-8280 (mehki uvez, poklon muftije Abdulatifa Đulbije iz Ulicinja); O-8185 (mehki uvez); O-10 339 i O-10 389 (mehki uvez, biblioteka Osmana Sokolovića); O-13 493 i O-13 501 (tvrdi uvez, vakuf Sinanudina Sokolovića); O-17168 (mehki uvez).

66. سموت حضرت فاطمه رض (Smrt hazreti Fatime, r.a.) / [sastavio Sejfullah]. - Sarajevo : Islamska dionička štamparija, 1343/1924. - 31 str. ; 16 cm

Tekst na arebici.

Stihovi o smrti Poslanikove kćerke hazreti Fatime. Autor preporučuje učenje ovih stihova prilikom izvođenja mevluda. Naglašava da je stihove pisao konsultirajući više knjiga a složio ih prema istočnoj metrici *baḥr madīd*.

I-326 evrop. fond (mehki uvez).

67. سموت حضرت فاطمه رض. قچه ری حضرت محمد به یغامبه رؤوه عم (Smrt hazreti Fatime, r.a., kćeri hazreti Muhammed-pejgamberove, a.s.) / [sastavio

Sejfullah]. - 4. ispravljeno izd. - Sarajevo : Islamska dionička štamparija, 1360/1941. - 30 str. ; 15 cm

Tekst na arebici.

I-116 evrop. fond (mehki uvez).

PUŠKA-zade, Ibrahim (u. 1918.)

68. تجويد ادائيه بوسنوی : بوسنه و هر سک مکاتب ابتدائيه شاکردان ایچون مخصوصدر
(Tağwīd adā'iyya-i Būsna wa Harsak makātib ibdtidā'iyya-i šākirdān i'cūn mahşūşdur). - [Sarajevo] : I. Puška-zade, 1325/1907. - 48 str. ; 19 cm

Tekst na arebici.

Knjiga pravila o učenja Kur'ana. U predgovoru Ibrahim-ef. kaže da je svoj Tedžvid preveo na bosanski jezik, ali ne navodi da li ga je preveo sa turskog ili arapskog jezika. Prema naslovima poglavlja može se zaključiti da je preveden sa turskog jezika. Po izlasku iz štampe ovoga Tedžvida razvila se polemika, više o prevodiocu nego o samom tekstu. Prevagnula je strana koja je branila Tedžvid.⁴⁹

O-17160 (mehki uvez); II-356, II-356a, II-356b; SS I-1544 (mehki uvez, vakuf Sinanudina Sokolovića).

RAMIĆ, Mehmed Topal-hodža

69. شروط اسلام (Šurūṭ islām). - Sarajevo : [H. Džafer] Islamska dionička štamparija, 1330/1911. - 44 str. ; 20 cm

Tekst na arebici. - Biografski podaci: str. 2-3.

Djelo o osnovama islamskog vjerovanja (islamskim šartima). Predgovor, pisan turskim jezikom, sadrži kraću autorovu biografiju (str. 2-3). Ostatak traktata napisan je metodom *pitanje-odgovor*.

O-13 652 (mehki uvez, biblioteka Sinanudina Sokolovića).

⁴⁹ Traljić, *Iz kulturne historije Bošnjaka*, op. cit., str. 65-66.

70. شروط اسلام (Šurūṭ islām). - Sarajevo : [H. Džafer] Islamska dionička štamparija, 1331/1912. - 44 str. ; 20 cm
Tekst na arebici.

O-8217 (mehki uvez, poklon Mustafe Jusufovića iz Sarajeva).

71. شروط اسلام (Šurūṭ islām). - Sarajevo : [H. Džafer] Ulema-i medžlis, 1334/1915 (Sarajevo : Štamparija Islam) - 44 str. ; 20 cm
Tekst na arebici.

O-13 651 (mehki uvez, biblioteka Sinanudina Sokolovića); **O-17157** i **O-17158** (mehki uvez); **II-351** evrop. fond (mehki uvez).

REPOVAC, Ibrahim Hakki (1860.-1900.)

72. كتاب القراءة فى اللسان العربي (Kitāb al-qirā'a fī al-lisān al-'arabī). - Sarajevo, 1307/1889. - 110 str. ; 20 cm
Tekst na arap. i bos. jeziku. - Litografija.

Arapska čitanka (32 str.) sa rječnikom (78 str.). Priručnik za učenike trećeg razreda gimnazije. Štampana litografijom o trošku autora. Sadrži 47 kratkih priča, narodnih poslovice i mudrih izreka sa rječnikom za svako poglavlje.⁵⁰

O-2834 (litografija, tvrdi uvez); **O-4482** (mehki uvez); **O-10 627** (bez korica, nepotpuna knjiga) i **OS-14 283** evrop. fond. (mehki uvez, biblioteka Osmana Sokolovića); **O-13 508** (mehki uvez, vakuf Sinanudina Sokolovića).

50 Traljić, *Istaknuti Bošnjaci*, op. cit., str. 148-152. ; Handžić, *Književni rad(...)*, op. cit., str. 79.

RIBIĆ, Sabit Ahmed⁵¹

73. مفصل الفباي عربى (Mufaṣṣal alifbāy ‘arabī). - 1. izd. - Sarajevo : Državna štamparija, 1307/1889. - 70 str. ; 20 cm
Tekst na osman. i arap. jeziku.

Opširnija početnica arapskog pisma priređena za sve mektebi-ibtida-
ijje. Podijeljena je na 103 *dersa* (lekcije). Uvodne napomene sa naslovima su
pisane osmanskim jezikom, preostali tekst arapskim.

O-4194 (tvrdi uvez).

74. مفصل الفباي عربى (Mufaṣṣal alifbāy ‘arabī). - 2. izd. - Sarajevo :
Državna štamparija, 1325/1907. - 74 str. ; 22 cm
Tekst na osman. i arap. jeziku. - Litografija.

O-3604 (litografija, tvrdi uvez); **O- 10 499** i **O-10 704** (tvrdi uvez,
biblioteka Osmana Sokolovića, drugom primjerku nedostaju neke str.).

RIZVANBEGOVIĆ-STOČEVIĆ, Arif Hikmet (1839.-1903.)

75. ديوان (Dīwān). - Istanbul : Maṭba‘a ‘Āmira, 1334/1915. - 296 str.
; 18 cm
Tekst na osman. jeziku.

Zbirka pjesama klasične turske divanske poezije nastala u poznim
autorovim godinama. Uz opširan predgovor Ibnu’l-Emina Mahmuda (str.
1-78), *Dīwān* sadrži dva kratka munadžata, jedan tehliil, jedan tazarru, duži
tevhid, jedan na’t, opis Poslanikova rođenja, pjesmu posvećenu halifi Aliji,
pjesmu Huseinu (Alijinu sinu), pjesmu o pjesnikovu pristupu u derviški red
Kadirija, pjesmu u slavu Ibn Arebija, pjesmu spjevanu u Bedevijevoj tekiji
u Uskudaru, pjesmu o Mesneviji, pjesmu o Mevlana Dželaluddinu Rumiju,
dva hasbihala, dvije manzume, dva museddesa, pjesmu Jusufu Kamil-paši,
jednu kasidu i jednu pjesmu Mahmud-paši. U poglavlju Ġazaliyyāt, *Dīwān*
sadrži 158 završenih i 37 nedovršenih gazela (ljubavnih pjesama). Poslije

51 Sabit Ahmed Ribić još je bio poznat pod nadimkom **Širazija** zbog njegovog poznavanja perzijskog jezika.

toga slijede: paralela Nadži-efendijinoj pjesmi i paralela Galibovoj pjesmi (Galiba Leskovčanina). *Dīwān* se završava sa 24 epigrama (qīṭ'a), 63 početna bejta gazela (maṭla') i 79 pojedinačnih stihova (mufrad).⁵²

O-1765; O-2858; O-16 888 (tvrdi uvez, poklon Fehima Nametka).

SABIT, Alauddin Užičanin (1650?-1712.)

76. ظفرنامهء ثابت (Zafarnāma-i Ṭābit). - Istanbul : Maṭba'ā Abū Diyā', 1299/1881. - 46 str. ; 19 cm

Tekst na osman. jeziku.

Zafarnāma, ili kako je nekad zovu *Sūlaymānnāma*, epska je pjesma sa 426 stiha. Opisuje ceremoniju susreta u Edreni krimskog hana Selima Giraja, koji je pozvan u boj protiv Austrije, njegov razgovor sa Sulejmanom II (1687.-91.) i pobjedu kod Prekopa protiv ruske i poljske vojske. Djelo je jedinstveno po stilu, opisu događaja i satiri. Svoje stihove spjevao je jednostavnim turskim jezikom.⁵³

O-1953/2 (tvrdi uvez, treće djelo u svesku).

SARAJLIJA, Arif (Brkanić) (1861.-1916.)

77. ترجمان مولودسقى نا يه زيق بوسانسقى (Terğuman mevludski na jezik bosanski). - [S. l.] : Mahmud Bay Maṭba'ası, 1329/1911. - 21 str. ; 25 cm

Tekst na arebici. - Litografija.

Nešto duži (462 stiha), prerađeni prijevod Saliha Gaševića Čelebijinog Mevluda na bosanski jezik. Sarajlija Arif ga je spjevao 1911. godine u Novom Pazaru a štampan je u Istanbulu iste godine.⁵⁴

O-17135 (mehki uvez, litografija, vlasnik Jusuf M. Rizvović iz Prijepolja, oštećen primjerak); SS III-4347 i SS III-4347a (mehki uvezi, litografija, vakuf Sinanudina Sokolovića).

52 Nametak, *Pregled književnog stvaranja(...)*, op. cit., str. 227-228.

53 Isto, str. 152-163. ; Balić, *Kultura Bošnjaka*, op. cit., str. 111.

54 Handžić, *Književni rad (...)*, op. cit., str. 99-100.

SELJUBAC, Ibrahim Ibn Abdullah Smajić

78. علاوه لى سا ويشقوم : تورسقوم يازى يوم نؤوا بؤسانسقا الفنيجا (‘Ilāveli sa viškom : turskom jazijom nova bosanska elifnica). - Istanbul : Širkat Şaḥafiya-i ‘Utmāniya, [1318/1900]. - 204 str. ; 20 cm

Tekst na osman., arap. jeziku i arebici. - Litografija.

Opširnija početnica arapskog pisma posebno priređena za mektebi-ibtidaije. Ima 47 lekcija (*dersova*) sa prigodnim štivom za čitanje iz ahlaka o ponašanju, iz akaida o vjerovanju i iz fikha o namazu te još nekim temama kao što su hidžra, vrijednosti poznavanja arapskog pisma, o mezaru, duhanu i td. Neki tekstovi su dati na turskom sa prijevodom na bosanski jezik.

Djelo je specifično po arebičkom pismu bosanskog jezika i inovacijama i promjenama koje je autor unio u ovo novonastalo pismo s ciljem njegovog lakšeg čitanja i pisanja.⁵⁵

O-13649 i **O-13650** (litografija, mehki uvez, vakuf Sinanudina Sokolovića).

SERDAREVIĆ, Muhammed Seid (1882.-1918.)

79. و پؤتا و پؤويه ست ايسلاما (Uputa u povijest islama). - Sarajevo : [Dž. Čaušević] Islamska dionička štamparija, [s. a.]. - 91 str. ; 22 cm

Tekst na arebici.

Djelo iz historije islama: poglavlje o Božijim poslanicima, četverici prvih halifa te dinastije i halife Emevija, Abbasija i Osmanlija. Služilo je kao priručnik i udžbenik na bosanskom jeziku za predmet historije islama u medresama.

O-13634 i **O-13635** (mehki uvez, vakuf Sinanudina Sokolovića); **II-1860** evrop. fond; **II-1860a** evrop. fond (tvrdi uvez, biblioteka Mehmeda Handžića); **II-1860b** evrop. fond (mehki uvez, poklon M. Hadžijahića).

55 Isto, str. 83.

80. اصول دینیہ : کتاب، قوی سادرژی نایپوترہ بنیہ تاجقہ ایز اسلامسقہ ویہ روناؤقہ و ولبیقو (Uṣūl dīniyye : kitab, koji sadrži naj-potrebnije tačke iz islamske vjeronauke u obliku pitanja i odgovora, udešen poglavito za mektebe). - Mostar : Prva muslimanska nakladna knjižara, 1332/1913. - 59 str. ; 22 cm

Tekst na arebici.

Udžbenik islamske vjeronauke za mektebe.

II-357, II-357a i SS II-357b evrop. fond (mehki uvez, posljednja je vakuf Sinanudina Sokolovića, nedostaje joj zadnja stranica).

81. فقه العبادات (Fiqh al-‘ibādāt). - Sarajevo : [Dž. Čaušević] Islamska dionička štamparija, [1336/1918]. - 219, 10 str. ; 22 cm

Tekst na arebici.

Djelo iz islamskog prava (fiqh), poglavlje o vjerskim obredima (‘ibādāt). U procesu reforme nastave ovo je jedan od prvih priručnika i udžbenika na bosanskom jeziku za predmet fikha u medresama. Udžbenik je napisan jednostavnim i laskim jezikom s ciljem da običnom svijetu bude razumljiv. Na kraju knjige je kraći dodatak izdavača, reisu-l-uleme Džemaluddina-ef. Čauševića, upriličen povodom smrti autora. Knjiga je doživjela više izdanja, jedno od posljednjih, peto izdanje El-Kalema, štampano je 1994. godine.⁵⁶

SS II-1999, SS II-1999a i SS II-1999b evrop. fond (tvrđi uvez, vakuf Sinanudina Sokolovića).

82. فقه العبادات (Fiqh al-‘ibādāt). - Sarajevo : Vakufsko ravnateljstvo, 1360/1941. - 225 str. ; 22 cm

Tekst na arebici.

O-13 631 i SS III-4276a evrop. fond (tvrđi uvez, sa pečatom Ulema-i medžlisa, vakuf Sinanudina Sokolovića).

56 Serdarević, Muhamed Seid. *Fikhu-l-ibadat : propisi o osnovnim islamskim dužnostima*. - 5. izd. - Sarajevo : El-Kalem, 1994.

SIKIRIĆ, Šejh Muhammed Behaiddin

83. BAHĀ'UDDĪN NAQŠIBANDĪ, Muḥammad

اوراد شيخ محمد بهاء الدين نقشبندی ('Awrād šajḥ Muḥammad Bahā'uddīn Naqšibandī) / [priredio Muhammed Behaiddin ibn Abdullatif ibn Sirri]. - [S. l. : s. n.], 1323/1905. - 57 str. : ilustr. ; 18 cm

Tekst na arap. jeziku.

Zbirka *dova* (molitvi) šejha Behaiddina pir Muhammeda ibn Muhammeda Nakšibendija (791./1389.), osnivača nakšibendijskog der-viškog reda. Djelo je još poznato pod naslovom *ʿAwrād al-bahāʾiyya*.⁵⁷ Ispod glavnog naslova stoji da se prihod od prodaje ove knjige ima dati za popravku tekije na Oglavku kod Fojnice. Muhammed Behaiddin Sikirić je šejh nakšibendijske tekije na Mlinima u Sarajevu. Potomak je šejhova nakšibendijske tekije sa Oglavka od oca Abdullatifa i djeda Abdurrahmana Sirrije. Predavač je arapske kaligrafije na Šerijatskoj sudačkoj školi od 1892. do 1912. i jedan od posljednjih vrsnih kaligrafa kod nas. Ova štampa nači-njena je na osnovu njegovog prijepisa djela.

O-4780 (tvrđi uvez, na margini crnom tintom, riq'a pismom napisana je posveta unuka šejha Sirrije, odnosno priređivača ove knjige Behaiddina, Hamdi-begu Čengiću iz 1337./1918. godine. Također, lijepo je obojena početna stranica, kao i oslikani pejzaž tekije na Oglavku sa popratnim građevinama na kraju knjige; na desnoj strani slike napisana su dva bejta mostarskog muftije merhuma Muhammeda Šakira); **O-10560** (mehki uvez, biblioteka Osmana Sokolovića).

SOFIĆ, Abdullah

84. تحفة الصبيان و الاخوان في قواعد الايمان (Tuḥfa aš-šibjān wa al-iḥwān fī qawā'id al-īmān). - Sarajevo : [A. Sofić], Islamska štamparija, 1326/1908. - 123 str. ; 19 cm

Tekst na arebici.

Djelo o temeljima islamskog vjerovanja.

⁵⁷ *Katalog GHB*, op. cit., sv. 1, R-754 i R-762, str. 522. i 527.

O-13662 (tvrđi uvez, vakuf Sinanudin Sokolovića); **II-2041** evrop. fond (tvrđi uvez).

SPAHO, Hasan (1841.-1915.)

85. منتخب الاصول لانتداب الوصول (Muntaḥab al-uṣūl li intidāb al-wuṣūl) / ta'lif Ḥasān Ḥusnī Spāhī-zāda. - 1. izd. - Kairo : Maṭba'a al-Mawsū'at, 1321/1903. - 141 str. ; 20 cm

Tekst na arap. jeziku.

Djelo iz metodologije islamskog prava (uṣūl al-fiqh). Nastalo je na osnovu podataka koje je autor skupio iz raznih djela usuli-fikhske tematike. H. Spaho ga je štampao o svom trošku u Kairu.

Sve dok je bio profesor Usula (1888.) a kasnije i direktor Šerijatske sudačke škole (1905.) dotad je i ova knjiga bila njenim udžbenikom, tačnije otkada je štampana (1903.-1912.). Odlaskom Spahe u penziju 1912. godine te naredbom Zemaljske vlade od 25. septembra 1912. godine br. 188.454/V.-4 odobren je novi raspored predmeta prema kojem se umjesto djela *Muntaḥab al-uṣūl* kao udžbenik uvodi *Mir'āt al-'uṣūl*.⁵⁸

Spaho je poznat još kao Spahi-zade Hasan Husni, kako je i potpisan na naslovnoj stranici ove knjige.

O-2142 (tvrđi uvez, vakuf Abdullaha Bušatlića); **O-2150/3** (tvrđi uvez, četvrto djelo u svesku); **O-5021/1** (tvrđi uvez, drugo djelo u svesku); **O-6244** (mehki uvez, poklon Muhammeda Seida Serdarevića iz Zenice); **O-6799** (bez korica, biblioteka Muhameda Ševketa Kurta iz Tuzle); **O-6927** (mehki uvez, biblioteka Ibrahima Sarića); **O-7135** (tvrđi uvez, biblioteka Muhammeda Riđanovića, sa bilješkama na margini); **O-10137** i **O-10168** (mehki uvezi, biblioteka Osmana Sokolovića); **O-11197** (tvrđi uvez, poklon Abdullaha Hodžića iz Gradačca); **O-12066**; **O-15111**; **O-16881** (mehki uvezi).

58 *Spomenica Šerijatske sudačke škole u Sarajevu*, op. cit., str. 32.; str. 75.; Handžić, *Književni rad(...)*, op. cit., str. 26.

SŪDI, Ahmed Bosnevi (u. poslije 1596-97.)

86. شرح كلستان للشيخ السعدى (Šarḥ Gülistān li-šayḥ as-Sa'dī). - Istanbul : Dār Ṭibā'a al-Āmira, 1249/1833. - 4, 514 str. ; 32 cm

Tekst na osman. jeziku.

Prijevod i komentar Sa'dijevog (691./1291. god.) poznatog djela *Gülistān*.⁵⁹ Na prve četiri stranice uvoda data je kratka Sūdijeva biografija, kratak sadržaj, definicija genitivne veze i njena podjela kao i još neka gramatička pravila na koja se autor oslanjao.

Sūdi kritikuje ranije komentatore *Gülistāna* (*Lāmija*, *Surūrija*, *Šem'ija*, idr.) i donosi noviju dimenziju tumačenja ovog, do tada, uvijek i samo, sufijskom notom tumačenog djela. Ovaj komentar je postao pretečom realističnog tumačenja velikih perzijskih književnih klasika.⁶⁰ Komentar obiluje korisnim historijskim informacijama o ličnostima tog vremena koje Sūdi spominje.⁶¹

Na perzijski jezik preveden je i štampan 1970. godine. U predgovoru prijevoda Sūdijev komentar okarakterisan je kao najpoznatiji i najkorisniji komentar napisan do tada.⁶²

Komentar *Gülistāna* je jedno od posljednjih Sūdijevih djela, nastao u 16. stoljeću.⁶³

O-31 (kožni uvez, uvakufio Mustafa-efendija b. Šit-efendija Rušdić); **O-9509** (kožni uvez, biblioteka Osmana Sokolovića).

87. شرح كلستان للشيخ السعدى (Šarḥ Gülistān li-šayḥ as-Sa'dī). - Istanbul : Dār Ṭibā'a al-Āmira, 1276/1859-60. - 5, 512 str. ; 30 cm

Tekst na osman. jeziku.

59 *Katalog GHB*, op. cit., sv. 4, R-2825-2838, str. 176-181.

60 Balić, *Kultura Bošnjaka*, op. cit., str. 107-108.

61 Hoca, Nazif M. *Sūdi, Hayatı, Eserleri ve iki Risalesi'nin Metni*. - Istanbul : Istanbul Universiti Edebiyat Fakültesi, 1980. - str. 23-24.

62 Džaka, Bećir. Interes za sufijsku poeziju kod bosanske uleme. // *Anali GHB*. Knj. XVII-XVIII (1996), str. 378-379.

63 Sikirić, Šaćir. Sūdi kao komentator Sādijina Gulistana : prilog izučavanju komentara na perzijske klasike. // *Prilog za orijentalnu filologiju i istoriju jugoslovenskih naroda pod turskom vladavinom*, Vol. 1 (1950), str. 51-67. ; Čehajić, Džemal. Ahmed Sūdi Bošnjak. // *Prilozi za orijentalnu filologiju*, Vol. 28-29 (1980), str. 101-122.

O-7430 (kožni uvez).

88. شرح كلستان للشيخ السعدى (Šarḥ Gülistān li-šayḥ as-Sa'dī). - Istanbul : Maṭba'a-i 'Āmira, 1286/1869. - 4, 512 str. ; 30 cm

Tekst na osman. jeziku.

O-33 (kožni uvez, uvakufio Mehmed-efendija b. Muhammed-aga Svrzo, 1931.); **O-7766** (kožni uvez); **O-9513** i **O-10884** (kožni uvez, biblioteka Osmana Sokolovića); **O-17022** (kožni uvez, porodična biblioteka Čaršimamovića. Gazi Husrev-begovoj biblioteci poklonio Muhamed Čaršimamović iz Sarajeva porijeklom iz Zenice).

89. شرح كلستان للشيخ السعدى (Šarḥ Gülistān li-šayḥ as-Sa'dī). - Istanbul : Maṭba'a-i Hāgi Muḥarrām Afandī al-Būsnaẗī, 1291/1874. - 44, 512 str. ; 32 cm

Tekst na osman. jeziku.

O-30 (kožni uvez); **O-6434** (kožni uvez, biblioteka Muhameda Ševketa Kurta iz Tuzle).

90. شرح كلستان للشيخ السعدى (Šarḥ Gülistān li-šayḥ as-Sa'dī). - Istanbul : Maṭba'a-i 'Alī bay, 1293/1876. - 4, 512 str. ; 32 cm

Tekst na osman. jeziku.

Ovo izdanje štampano je zajedno sa Šem'ijevim komentarom *Gülistāna* na margini.

O-32 (kožni uvez).

91. شرح ديوان حافظ (Šarḥ Dīwān Ḥāfiẗ). - Kairo : Maṭba'a Iskandāriyya, 1250/1834. - 3 sv. ; 27 cm

Tekst na osman. jeziku.

Knj. 1: 4, 411 str.

Knj. 2: 455 str.

Knj. 3: 464 str.

Komentar *Dīwāna*, pjesnika perzijske klasike, Hāfiza Šīrazija (792./1389.). Pored mnogih komentara koji su mu prethodili (5 na perzij-

skom i 4 na turskom jeziku), Sūdijev komentar Hafizovog *Dīwāna* pjesma stoji na vrhu ljestvice u novijoj perzijskoj književnoj kritici u pogledu lingvističko-filološkog pristupa i jezičkog smisla njegovih gāzela. Sūdi nije ulazio u sufijsku interpretaciju Hāfizovih stihova kao njegovi prethodnici nego osvjetljava njihov prirodni smisao.⁶⁴ I ovaj Sūdijev komentar je preveden na perzijski jezik i štampan u Teheranu.

Svezak 1: **O-944** (kožni uvez, na unutarnjoj naslovnoj stranici riq'a pismom, crnom tintom bilješka da je ova knjiga bila u vlasništvu Ismaila Hakkija el-Morevija 1262./1845. godine; ispod još jedna bilješka da je prešla u vlasništvo Mustafe Ševket-efendije sa malim pečatom prstenjakom vlasnika ispod imena).

Svezak 2: **O-942** (tvrđi uvez, na zadnjoj stranici je bilješka nekog Pante iz Foče, koji ovaj primjerak šalje Jovanu Đukanoviću sa napomenom da je "ovo nekada čitao 'odža iz Foče'").

Svezak 3: **O-943** (tvrđi uvez; ovalni pečat hercegovačkog valije Ali Galib-paše Rizvanbegovića (vladao 1832.-1851.), crnom tintom, riq'a pismom napisana bilješka: *Vakuf nakšibendijske tekije u Foči 1258./1842. godine*).

Opis pečata:

-ovalni pečat;

-u sredini: 'Abduhū 'Alī Ġālib 1248.;

-okolo u četiri polja: Allāh, Du Al-'Izz, Al-Mu'īn, Al-Matīn;

-među ovim poljima u zagradama: Yā Ḥayy, Yā Qayyūm, Yā Nāṣir, Yā Fettāḥ.⁶⁵

92. شرح دیوان حافظ (Šarḥ Dīwān Ḥāfiz). - Istanbul : Matba'a-i 'Amira, 1289/1872. - 2 sv. ; 33 cm

Tekst na osman. jeziku.

Knj. 1: 768 str.

Knj. 2: 769 str.

U ovom izdanju Sūdijev komentar štampan je na margini osnovnog djela, također komentara Hāfizovog Divana (*Šarḥ Dīwān Ḥāfiz*) od mevlevijskog šejha Muhammeda Vehbije iz Konje (Muḥammad Wahbī ibn Ḥasān Qunāwī) na osmanskome jeziku.

64 Isto, str. 114-118.

65 Muderizović, Riza. Nekoliko muhurova bosanskih valija. // *Glasnik Zemaljskog muzeja u BiH*, Sv 1-2 (1916), str. 32-33.

O-38/1 i O-39/1 (kožni uvez, poklon Envera Smailkadića iz Travnika); O-7747/1 i O-7748/1 (kožni uvez).

93. شرح بوستان (Šarḥ Būstān). - Istanbul : Maṭba‘a-i ‘Āmira, 1288/1871.
- 2 sv. (604, 5, 402 str.) ; 25 cm
Tekst na osman. jeziku.

Komentar Šejh Sa‘dijevog djela *Būstān* (ili *Būsitān* kako se još čita).⁶⁶ Na naslovnoj stranici dati su kratki biografski podaci Sūdija. Na drugoj strani navodi razloge pisanja komentara *Būstāna*, koji *sadrži divne primjere i lijepe savjete svakom potrebne i korisne*.⁶⁷ Šejh Haremā, Omer Efendi, zamolio ga je da prevede ovo djelo, objasni riječi, pravila i konstrukcije jednostavnim turskim jezikom i da tako djelo učini pristupačnim, nakon čega je Sūdi prionuo na posao. Budući da je *Būstān* zadnje Sūdijevo djelo, ono nosi sa sobom sve odlike zrelosti koje Sūdiya svrstavaju u vrsne naučnike i komentatore. Završio ga je ševvala 1006./ maja 1597. godine.

Djelo je objavljeno u dva toma na perzijskom jeziku u prijevodu od dr. Akbara Bihrūza u Tibrizu 1974. godine.⁶⁸

O-789 (tvrdi uvez, poklon Envera Smailkadića iz Travnika).

94. کافیة ذوی الاعراب فی علم کلام العرب : ترجمة الکافیة بالترکی لمولانا سودی (Kāfiya ḍawī al-i‘rāb fī ‘ilm kalām al-‘arab : tarğama al-Kāfiya bi at-turkī li-Mawlānā Sūdi). - Istanbul : Maṭba‘a-i ‘Āmira, 1312/1894. - 199 str. ; 27 cm
Tekst na osman. jeziku.

Prijevod i komentar arapske sintakse *Kāfiya* od Ibn Hadžiba (Ibn Ḥağib, 646./1249.). Ovaj prijevod je imao pedagoški cilj da svojim učenicima olakša učenje arapskog jezika uvodeći još neke inovacije u metodici predavanja ovog predmeta.

Ovakav naslov djela ne srećemo u tekstu pa se može pretpostaviti da ga je sročio izdavač.⁶⁹ Na unutrašnjoj naslovnoj stranici izrečene su pohvale i visoke ocjene Sūdijevog prijevoda i komentara karakterišući ga

66 *Katalog GHB*, op. cit., sv. 4, R-2815, str. 171.

67 Čehajić, Džemal. Ahmed Sūdi Bošnjak. // *Prilozi za orijentalnu filologiju*, Vol. 28-29 (1980), str. 112.

68 Hoca, Nazif M. *Sūdi, Hayatı (...)*, op. cit., str. 26.

69 Isto, str. 32.

kao: *Bosanca koji je imao veliko znanje i ponos. Bio je čovjek velike kulture i koristan učitelj*.⁷⁰ Djelo je završeno 997./1588. godine i ovo je treća sveska zbirke: *Šurūḥ al-kāfiya sah zabān ʿarabī, fārisī, turkī*.

O-5520 (preneseno iz zborničke medrese, oštećene korice); **O-6485** (tvrđi uvez, biblioteka Muhameda Ševketa Kurta iz Tuzle).

ŠEJH JUJO, Mustafa ibn Jusuf Mostari Bosnevi (1650(51).-1707.)⁷¹

95. شرح ايساغوجي للبوسنوي الموستاري (Šarḥ Īsāguḡī li-al-Būsawī al-Mūstārī). - Istanbul : [M. Teufik], Maṭbaʿa ʿĀmira, 1316/1898. - 78 str. ; 18 cm

Tekst na osman. jeziku.

Komentar na poznatu arapsku recenziju od Porphirusa, koju je napisao ʿAṭīruddīn Mufaḍḍal ibn ʿUmar al-Abḥārī (663./1265.), koja je po njemu još poznata i kao *ar-Risāla al-Aṭīriyya*. Rasprava ima 9 poglavlja. Ovo je jedan od Šejh-Jujinih 13 radova iz logike i disputacije.

U predgovoru stoji da je traktat završio šaʿbana 1093./augusta 1682. godine u Istanbulu. Također, govori o logici kao neophodnoj nauci u istraživanju te želi da njegov komentar bude pristupačan i koristan onima koji nauku traže. Posvetio ga je svom prijatelju i veziru Abdurrahman-paši.

O-1411 (tvrđi uvez sa zlatnim rozetama na sredini korica; na unutarnjoj naslovnoj stranici bilješka, crnom tintom riqʿa pismom, da je ovu knjigu uvakufio (izdavač) Mehmed-efendija Teufik Okić u Sarajevu; na 2. i 3. str. na marginama izdavač je napisao pojašnjenje o pojedinim riječima iz teksta); **O-2144** (tvrđi uvez; na 3. str. bilješka da je knjiga vakuf biblioteke Careve džamije); **O-2150/4** (tvrđi uvez, peto djelo u zbirci); **O-6733/6** (tvrđi uvez, sedmo djelo u zbirci; biblioteka Muhameda Ševketa Kurta iz Tuzle sa malim crnim pečatom prstenjakom vlasnika u gornjem lijevom ćošku); **O-7322** (mehki uvez).

70 Čehajić, Džemal. Ahmed Südi Bošnjak. // *Prilozi za orijentalnu filologiju*, vol. 28-29 (1980), str. 118-119.

71 Puno ime mu je: Muṣṭafā Yūyo ibn Yūsuf ibn Murād Ayyūbī-zada al-Mūstārī al-Būsawī.

ŠEJH ALI-DEDE ibn Mustafa Mostari (1007./1598.)

96. محاضرة الاوائل و مسامرة الاواخر (Muḥāḍara al-'awā'il wa musāmarā al-'awāḥir). - 1. izd. - Kairo : Maṭba'a al-'Āmiriyya, 1300/1882. - 172 str. ; 27 cm

Tekst na arap. jeziku.

Predavanja o prvim i posljednjim stvarima, kako u prijevodu glasi naslov ove knjige. Govori o historijskim događajima općenito. Na prve četiri stranice nalazi se sadržaj knjige, a potom je djelo podijeljeno na dva dijela. Prvi dio je skraćeno i prerađeno Sujutijino djelo *Kitāb al-'awa'il*. Podijeljeno je na 37 poglavlja u kojima navodi kada se šta prvi put dogodilo ('*awa'il*'). Drugi dio sastoji se od 4 poglavlja i govori o zadnjim stvarima (*awāḥir*): zadnji ajeti i sure u Kur'anu, zadnji vladari pojedinih dinastija i sl. Izbjegavao je upotrebu priča i legendi te unosio samo činjenice opće, naučne i vjerske historije na koje je nailazio u preko 40 historijskih izvora kojima se koristio pri izradi svoje zbirke.⁷²

O-3084 (tvrđi uvez, biblioteka Mehmeda Handžića, na unutrašnjoj naslovnoj stranici u gornjem lijevom ćošku mali okrugli pečat sa imenom i prezimenom vlasnika, crvenom tintom napisan je i datum 1348./1929. kada je kupio knjigu u Kairu); **O-9568** i **O-10871** (oštećeni primjerci, biblioteka Osmana Sokolovića).

97. محاضرة الاوائل و مسامرة الاواخر (Muḥāḍara al-'awā'il wa musāmarā al-'awāḥir). - 1. izd. - Kairo : Maṭba'a al-'Āmira aš-šarafīyya, 1311/1893. - 264 str. ; 20 cm

Tekst na arap. jeziku.

O-2403/1 (tvrđi uvez, druga knjiga u zbirci, biblioteka Mehmeda Handžića sa potpisom i pečatom vlasnika i datumom kada je kupio knjigu 1345./1926.); **O-2732** (tvrđi uvez); **O-9774** (kartonski uvez, biblioteka Osmana Sokolovića).

⁷² Handžić, *Književni rad* (...), op. cit., str. 46-47. ; Šabanović, *Književnost muslimana BiH* (...), op. cit., str. 98-99. ; Bašagić, *Bošnjaci i Hercegovci u islamskoj književnosti*, op. cit., str. 60-62.

ŠERIFOVIĆ, Muhammed Fadil-paša (1802.-1882.)

98. شرح الاوراد : حقائق اذكار مولانا (Šarḥ al-'Awṛād : Ḥaqāiq adkār Mawlānā). - Istanbul : Maṭba'a Ḥaḡī Muḥarrām Afandī Būsnawī, 1283/1866. - 8, 458 str. ; 23 cm

Tekst na osman. jeziku. - Sadržaj: str. 3-8.

Djelo je komentar na vrlo rijedak *mevlevijski evrād*.⁷³ Štampan je kao drugo djelo u zbirci. Tekst (*matn*) dotičnog mevlevijskog evrada je u prvom dijelu, ima 56 stranica i štampan je 1282./1865. godine. Drugi dio je komentar evrada koji u prijevodu nosi naziv *Istine zikra Mevlevija* (*Ḥaqāiq adkār Mawlānā*). Fadil-paša je svoj komentar napisao na temelju prijevoda Mevlevijskog Evrada (*Tarğama-i şuğrā* ili Mali prijevod) od muftije Karahisara Mevlana Ali el-Fejzi ibn Osmana. Zbog toga je na jednom mjestu Fadil-paša svoj komentar nazvao *Tarğama-i Kubrā* ili Veliki prijevod.⁷⁴

Fadil-pašin komentar je prvi put objavljen i na latinici 2005. godine u Konji. Knjigu koju je za izdanje priredio Tahir Galip Seratlı nosi naziv *Hazret-i Mevlana'nın Duaları Şerh-i Evrad-ı Mevlana*.⁷⁵

O-519/1 (kožni uvez, sa pečatom Fadil-paše Šerifovića na unutrašnjoj naslovnoj i zadnjoj str.); O-4974/1 (tvrđi uvez); O-9937/1 (tvrđi uvez, biblioteka Osmana Sokolovića).

Šerifovićeva replika i demantij Zafarnāmi

Dok je Fadil-paša boravio u Izmitu na mjestu mutesarrika, iz štampe je izišla poznata satira *Zafarnāma* a kasnije i njen komentar *Zafarnāma-i Šarḥi*. Zija-paša je spjevao rugalicu na račun Ali-paše i njegovog pohoda na

73 *Wird*, mn. *awrād*, dnevno je učenje pobožnih tekstova koje učenik (*murīd*) dobija kao zaduženje od svog šejha. Kraći *vird* napisan na jednom papiru nosi naziv *inaba* dok se duži, pisan kao zbirka, naziva *awrād*. Svi *virdovi* i *evradi* su pisani arapskim jezikom jer sadrže: Kur'an, Poslanikove salavate, lijepa Božija imena i dove.

74 Hadžibajrić, F. Osvrt na komentar mevlevijskog „evrada” od Fadil-paše Šerifovića. // *Preporod*, god. VII, br. 2/129 (1976), str. 6-7. ; Nametak, *Pregled književnog stvaranja*(...), op. cit., str. 214-216.

75 Seyyid Fazıl Mehmet Paşa. - *Hazret-i Mevlana'nın Duaları Şerh-i Evrad-ı Mevlana* ; [Tahir Galip Seratlı]. - Konya : Rumi Yayınları, 2005. - 384 str. ; 21 cm. (ISBN No: 9756562919)

Kretu te je nazvao **Zafarnāmom** a potpisao Fadil-pašinim imenom (*al-faḡīr Faḡīl Būsnawī Mawlawī mütaṣarrif-i İzmit*).⁷⁶ Upravo zbog ovog potpisa djelo se pripisivalo Fadil-paši Šerifoviću, što je, prema prof. F. Nametku, kasnijim upoređivanjem sa štampanim primjerkom *Zafernāme* i podataka u *Zborniku* Muhammeda Enverī Kadića, i dokazano da ovo djelo pripada Zija-paši. Fadil-paša je spjevao *radiyyu* (repliku) na ovu satiru i zapisana je jedino u Kadićevom *Zborniku* (XXVI, str. 105).⁷⁷

Replika i demantij na Zija-pašinu Zafernāmu bio bi prijevod turskog naslova knjige *Ziya Paşa'nın Zafernâme'sine Reddiyye ve Tekzibiyye* autora Koldžu Hasana (Kolcu Hasan) štampane u julu 1998. godine u Istanbul. Koldžu navodi da je tri dijela svoje **Zafarnāme** i njenog komentara Zija-paša objavio pod tri imena, i to: Fadil-paša, Hajri-efendi i Muširi Husejn Husnu-paša. Fadil-paša Šerifović je jedini odgovorio na ovu potvoru koju bilježi Kadić te bi ovo bilo njeno prvo štampano izdanje.⁷⁸

U Gazi Hurev-begovoj biblioteci se nalaze četiri štampana primjerka Zija-pašine **Zafarnāme** sa komentarom *Zafarnāma-i šarḥī*: O-1719, O-1949, O-9841 i O-17132.

TAHIR, Mehmed Bosnevi (1321./1903.)⁷⁹

99. GOLTSCH Paša

ملت مسلحه : عصرمك اصول و احوال عسكريه سى (Millet müsallaha : aşrımızın 'uşul va 'ahwāl 'askariyasī) / Goltz Paša ; almanğa'dan mtğ. Mehmed Tahir. - 1. izd. - Istanbul : Maṭba'a-i Abū ad-Ḍiyā, 1301/1883. - 17, 644, 8 str. ; 22 cm

Tekst na osman. jeziku.

76 Zija-paša. - *Zafernāme-i Šerhi*. - str. 5. (GHB O-9841)

77 Nametak Fehim. Fadil-pašina kasida kao odgovor na Zija-pašinu *Zafernāmu*. // *Prilozi za orijentalnu filologiju*, vol. 28-29 (1980), str. 67-78.

78 Ziya Paşa'nın *Zafernâme'sine reddiye ve tekzibiyye* / Hasan Kolcu. - İstanbul : Can Yayınları, 1998. - 92 str. ; 20 cm. - (Can yayınları ; 90) ISBN 975-7812-85-4

79 Handžić, *Književni rad (...)*, op. cit., str. 109-110. ; Šabanović, *Književnost muslimana BiH (...)*, op. cit., str. 675.

Naoružani narod, kako glasi prijevod ove knjige na bosanski jezik, teorija je o temeljima vojne strategije, organizacije i filozofije. Autor djela je Nijemac, tadašnji poznati pruski vojni teoretičar, general Colmar Freiherr von der Goltz (1843-1916), još poznat i kao *Goltzsch-paša*. Služio je u Osmanskoj vojsci 12 godina na poslovima reorganizacije vojne uprave Osmanskog carstva.⁸⁰ Na prva dva lista Mehmed Tahir daje kratak uvod, a narednih 14 str. ispunjeno je opširnim sadržajem. Na posljednjim stranicama nalazi se shema organizacije jedne vojne jedinice (bataljon).

O-1458 (tvrdi uvez, na unutarnoj naslovnoj stranici u gornjem lijevom ćošku: vakuf Mustafe-bega Halilbašića).

100. جزويت جمعيتك تعليمات خفيه سي (Ğizvīt ğam'iyatinin ta'limāt hafiyēsī) / almanğ'a'dan mtğ. Mehmed Tahir. - 1. izd. - Istanbul : Maṭba'a-i Abū ad-Ḍiyā, 1303/1885. - 95 str. ; 15 cm. - (Kutubhāna-i Abudḍiya)

Tekst na osman. jeziku.

Tahirov prijevod djela čiji je originalni tekst napisan latinskim jezikom. Daje osnovne informaciju o sektu Jezuita te općenito govori o značenju i upotrebi riječi *jezuit*.

O-2920/1 (tvrdi uvez, drugo djelo u zbirci, vakuf hafiza Abdullaha Bušatlića); **O-2971/3** (tvrdi uvez, četvrto djelo u zbirci, biblioteka Mehmeda Memiševića).

101. مكتبة متعلق لطائف (Maktaba Mute'alliq Laṭā'if) / almanğ'a'dan mtğ. Mehmed Tahir. - 1. izd. - Istanbul : Maṭba'a-i Abū ad-Ḍiyā, 1304/1886. - 64 str. ; 15 cm. - (Kütübkanā-i Abūddiya)

Tekst na osman. jeziku.

Godine 1885. u Lajpcigu je objavljena knjiga sa dvije hiljade šaljivih anegdota o učiteljima. Ovo je prvi dio sa 118 priča koje je Mehmed Tahir preveo na turski jezik i objavio u ciklusu Biblioteke Ebuzziya.

O-2917 (tvrdi uvez, prvo djelo u zbirci, vakuf hafiza Abdullaha Bušatlića).

80 Wilhelm Leopold Colmar. - Freiherr von der Goltz. - http://anoca.org/he/military/colmar_freiherr_von_der_goltz.html, 21. 02. 2006.

102. NEPOS, Cornelius

مشهور قوماندانلارک ترجمہ احوالی (Mašhūr qumāndānların tarğama-i aḥvalī). / Cornelije Nepot ; almanğa'dan mtğ. Mehmed Tahir. - 1. izd. - Istanbul : Maṭba'a-i Abū ad-Ḍiyā, 1304/1886. - 132 str. ; 15 cm

Tekst na osman. jeziku.

Prijevod djela Kornelija Nepota (Cornelius Nepos 99.-24. p.n.e.) predstavnika rimske historiografije prvog stoljeća prije Nove ere. *Liber De Excellentibus Ducibus Exterarvm Gentivm* je originalni naslov djela koje govori o glasovitim vojskovođama stranih naroda. Sadrži dvadeset, ne baš kritičkih, životopisa slavnih grčkih vojskovođa, prožetih brojnim anegdota-ma i dogodovštinama s mnogo kulturno-historijskih zanimljivosti i pojedinosti. Nedavno je objavljen prvi cjeloviti prijevod djela na hrvatski jezik⁸¹ nakon djelimičnog Dragutina Kišpatića iz 1911. godine.

O-2917/4 (tvrđi uvez, peto djelo u zbirci, vakuf hafiza Abdullaha Bušatlića).

103. نعت جلیله (Ni'imāt ḡalīla). - Istanbul : Maṭba'a-i šafā-u Anwār, 1311/1893. - 24 str. ; 17 cm

Tekst na osman. jeziku.

Veličanstvene blagodati, kako bi u prijevodu glasio naslov djela, jeste esej o uzvišenosti vjere islama, ali i veličini i moći Osmanskog carstva kao njenom čuvaru i prenositelju sa sultanom Abdulhamidom na čelu.

O-1848/2 (tvrđi uvez, treće djelo u zbirci, vakuf hafiza Abdullaha Bušatlića).

104. جب لغتی : آلمانجه دن ترکجه یه (Ġab luḡatī : Ālmanğa'dan Turkća'ya) / [priredio Mehmed Tahir]. - Istanbul : Maṭba'a-i Širkat martabiyya, 1318/1900. - 1082, 50 str. ; 14 cm

Tekst na osman. i njem. jeziku (gotica).

Njemačko-turski rječnik, džepno izdanje sa dodatkom osnovnih gramatičkih pravila njemačkog jezika sa primjerima na kraju. Našem

⁸¹ Nepot, Kornelije. *O istaknutim vojskovođama stranih naroda* / [preveo i priredio Josip Miklić]. - Zagreb : Matica hrvatska, 1999. ; Prijevod ovog djela na engleski može se naći na ovoj http. adresi: <http://www.tertullian.org/fathers/nepos.htm>

primjerku nedostaju stranice sa kraja knjige u kojem se nalazi dodatak sa gramatikom.

O-10588 (bez korica, oštećena, biblioteka Osmana Sokolovića).

TEVFIK, Muhammed Bošnjak (1785.-1866.)

105. Mektubāt.

U: Öztürk, Yaşar Nuri. Büyük Türk Mutasavvıfı : Muhammed Tefkik Bosnevî : hayatı, mektupları, halifeleri. - 1. izd. - Istanbul : Fatih Yayınevi, 1981. - Str. 35-152.

Tekst na tur. i osman. jeziku.

Unutar djela o Muhammedu Teufiku Bošnjaku od profesora Jašara Nurija Ozturka (Yaşar Nuri Öztürk) nalazi se zbirka od 19 pisama upućenih nekolicini njegovih *murida* (učenika-sljedbenika). Profesor Öztürk nam nudi kako originalne tekstove ovih pisama tako i njihovu preradu na jednostavniji i savremeniji turski jezik. Pisma su nastala u periodu između 1847. i 1865. godine i predstavljaju Muhammed-efendijine lične stavove o životu, vjeri, tesavvufu i književnosti.⁸²

O-12917 (mehki uvez, poklon Džemala Čehajića).

ZENUNOVIĆ, Seid (1875.-1938.)

106. وفات رسول الله = سمريت حضرت محمد په يغامبه را (Wafāt Rasulallāh = Smrt hazreti Muhammed-pejgambera). - Sarajevo : Islamska dionička štamparija, 1347/1929. - 31 str. ; 15 cm

Tekst na arebici.

O-13657 (mehki uvez, biblioteka Sinanudina Sokolovića).

Pobožni spjev o smrti poslanika Muhammeda. Na osnovu ovih stihova nastao je istoimeni spjev od Alije Sadikovića, kako je to spjevao u posljednjim stihovima svoga *Vafāta*:

82 Azamat, Nihat. Mehmed Tefkik Bosnevî : ö. 1866 : Halveti-Şābānī şeyhi. // *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Ankara : TDV, 1988. - , sv. 28, 2003, str. 538-539. ; Nametak, *Pregled književnog stvaranja(...)*, op. cit., str. 243.

*Zenunović je ovaj vefat pravio,
Sadiković dodo' i popravio.*⁸³

107. وفات رسول الله = سمريت حضرت محمد په ښاغلي (Wafāt Rasulallāh = Smrt hazreti Muhammed-pejgambera). - 2. izd. - Sarajevo : Islamska dionička štamparija, 1351/1933. - 31 str. ; 15 cm

Tekst na arebici.

I-115 i I-115a evrop. fond (mehki uvez, drugom primjerku nedostaju naslovne korice i zadnja str.).

108. مولود : روجه نه نايوه چه غ ای پوسله دنه غ بوژییه غ پوسلانیقا محمد علیه السلام (Mevlud : rođenje najvećeg i posljednjeg Božijeg poslanika Muhammeda, alejhi-s-selam). - 1. izd. - Sarajevo : Muslimanska knjižara A. Kujundžić, 1348/1929 (Sarajevo : Islamska dionička štamparija). - 15 str. ; 23 cm

Tekst na arebici.

Spjev u slavu rođenja poslanika Muhammeda. Ovo je, također, prijevod ili prerada mevluda Sulejmana Čelebije.

III-234b evrop. fond (mehki uvez).

109. مولود : روجه نه نايوه چه غ ای پوسله دنه غ بوژییه غ پوسلانیقا محمد علیه السلام (Mevlud : rođenje najvećeg i posljednjeg Božijeg poslanika Muhammeda, alejhi-s-selam). - 2. izd. - Sarajevo : Muslimanska knjižara A. Kujundžić, 1355/1936 (Sarajevo : Islamska dionička štamparija). - 14 str. ; 23 cm

Tekst na arebici.

III-234 evrop. fond (mehki uvez).

110. مولود : روجه نه نايوه چه غ ای پوسله دنه غ بوژییه غ پوسلانیقا محمد علیه السلام (Mevlud : rođenje najvećeg i posljednjeg Božijeg poslanika Muhammeda, alejhi-s-selam). - 3. izd. - Sarajevo : Muslimanska knjižara A. Kujundžić, 1358/1940 (Sarajevo : Islamska dionička štamparija). - 14 str. ; 23 cm

Tekst na arebici.

83 Huković, Muhamed. *Alhamijado književnost i njeni stvaraoči*. Sarajevo : "Svjetlost", 1986. - str. 191.

III-234a evrop. fond (mehki uvez); **III-234c** (tvrdi uvez); **SS III-234d** i **SS III-234e** (mehki uvez, vakuf Sinanudina Sokolovića).

AUTORSKI REGISTAR

A

ABDIĆ Salih *1*
 Alajbegović Ibrahim (vidi PEČEVIĆ
 Alajbegović Ibrahim)
 ALLAMEK Muhammed ibn Musa
 Bosnevi (Musić) *2, 3*
 AHMED IBN HASAN Bosnevi *4*
 AKHISARI Hasan Kafi *5, 6, 7, 8,*
9
 ALAGIĆ Šukrija *10, 11*
 ALIĆEHAJIĆ Salih Emin *12, 13,*
14, 15, 16
 AZAPAGIĆ Mehmed Teufik *17*

B

BAHĀ'UDDĪN NAQŠIBANDĪ,
 Muḥammad *83*
 BAYHAQĪ, Aḥmad ibn al-Ḥusayn
36
 BIRGIWĪ, Muḥammad ibn Pīr 'Alī
23, 24, 25
 BOŠNJAK Abdullah *18*

C

CVIJETIĆ Mehmed Kamil *19*

Č

ČAUŠEVIĆ Džemaluddin *20, 21,*
22, 23, 24, 25

F

FEHMI Omer *26*

G

GAŠEVIĆ Salih *27, 28, 29, 30, 31,*
32
 GOLTSCCH Paša *99*

H

HAJROVIĆ Murad Hulusi *33, 34*
 HANDŽIĆ Mehmed *35, 36, 37,*
38

I

IBN TAYMIYA, Aḥmad ibn
 'Abdalḥalīm *37*

K

KADIĆ Ali *39*
 KAPETANOVIĆ Mehmed-beg
 Ljubušak Muhibbi *40*
 KARABEG Mustafa Sidki *41, 42*
 KEMURA Sejfuiddin Fehmi *43*

M

MAHINIĆ Ahmed *44, 45, 46, 47,*
48
 MUFTIĆ (Mufti-zade)
 Muhammed Hifzi *49*
 MULIĆ Hamdija *50*
 MURSEL Sulejman *51, 52, 53, 54*

N

NEPOS Cornelius *102*
 NERKESI Muhammed-efendi
 Bosnevi *55*
 NOVLJANIN Omer-efendi *56*

Ö

Öztürk Yaşar Nuri 105

P

PAJIĆ (Muhammed Kadri) Nasih
57, 58

PEČEVI Alajbegović Ibrahim 59

PROHO Sejfullah 60, 61, 62, 63,
64, 65, 66, 67

PUŠKA-zade Ibrahim 68

R

RAMIĆ Mehmed Topal-hodža 69,
70, 71

REPOVAC Ibrahim Hakki 72

RIBIĆ Sabit Ahmed 73, 74

RIZVANBEGOVIĆ-STOČEVIĆ
Arif Hikmet 75

S

SABIT Alauddin Užičanin 76

SARAJLIJA Arif (Brkanić) 77

SELJUBAC Ibrahim Ibn Abdullah
Smajić 78

SERDAREVIĆ Muhammed Seid
79, 80, 81, 82

SIKIRIĆ Šejh Muhammed
Behauddin 83

SOFIĆ Abdullah 84

SPAHO Hasan 85

SŪDI Ahmed Bosnevi 86, 87, 88,
89, 90, 91, 92, 93, 94

Š

ŠEJH JUJO Mustafa ibn Jusuf
Mostari Bosnevi 95

ŠEJH ALI-DEDE ibn Mustafa
Mostari 96, 97

ŠERIFOVIĆ Muhammed Fadil-
paša 98

T

TAHIR Mehmed Bosnevi 99, 100,
101, 102, 103, 104

TEVFIK Muhamed Bošnjak 105

Z

ZENUNOVIĆ Seid 106, 107, 108,
109, 110

REGISTAR NASLOVA

A

Aḥsan al-wasīla ilā ma'rifa al-waṣāya
wa al-waṣiyya 65

Aḥwāl ǧazawāt der diyār Būsna 56

Akaid i ahlak ili Nauka o islamskoj
vjeri (...) 39

'Ālam islamiyyat naẓarında :
Lajpsig'e risālasina ǧawāb 40

Alifbāy 'arabī 12, 13, 14, 15, 16, 48

Alifbāy 'arabī = Arapska početni-
ca : prerađena Salih Eminova
sufara 1

Arapsko-srpsko-hrvatski rječnik za
(...) kitabu sireti Resulillahi
11

Aṣaḥḥ al-aqḍiyya fī lubs al-qalansu-
wwa an-naṣrāniyya 64

'Awrad šajḥ Muḥammad Bahā'uddīn
Naqšibandī 83

B

Bidāyat al-ināṭ : najbolji ilmihal na
bosanskom jeziku 60

Birgiwī 23, 24, 25

Büyük Türk Mutasavvıfı :
Muhammed Tefvik Bosnevī
(...) 105

D

Dīwān 75

DŽ

Ǧab luǧatī : Ālmanǧa'dan Turkcá'ya
104

Al-ǧawhar al-'asnā fī tarāǧim 'ulamā'
wa šu'rā' Būsna 35

Ǧizvīt ǧam'iyatinin ta'līmāt ḥafiyesi
100

F

Fiqh al-'ibādāt 81, 82

H

Ḥamsa-i Nargisī 55

Ḥāšiya 'ala šarḥ al-Ǧāmī 2, 3

Ḥayāt al-anbiyā' (...) 36

Hiǧrat ḥaqqında risāla 17

Ḥāšiya ḥidād an-nuṣūl 'alā mir'āt al-
'uṣūl 41, 42

G

Glavna načela islama 34

I

'Ilāwali sa viškom : turskom jazijom
nova bosanska elifnica 78

'Ilm-i ḥāl 44

Islamske dužnosti : vjerska knjiga za
svakog muslimana 49

Islamski velikani : knjiga za musli-
mansku mladež 20, 21

Ibrāz al-ḥaqq tarǧama-i iẓḥār al-
ḥaqq 26

K

Kāfiya ḍawī al-i'rāb fī 'ilm kalām al-
'arab : tarǧama al-Kāfiya (...) 94

Al-Kalim at-ṭayyib min adkār an-nabiyy sallallāhu ‘alayh wa sallam 37

Kitāb an-nikāḥ 63

Kitāb al-qirā’a fī al-lisān al-‘arabī 72

M

Maktaba Mute‘alliq Laṭā’if 101

Mali ‘Ilm-i ḥāl 51, 52, 53, 54

Mašhūr qumāndānların tarğama-i aḥwāl 102

Maṭālī’ an-nuğūm 19

Mektubāt 105

Mevlud 27, 28, 29, 30

Mevlud = Mawlid an-nabiyy sallallāh ‘alayh wa sallam 31, 32

Mevlud : Rođenje (...) 108, 109, 110

Millet müsallaḥa : aşrımızın ‘uşul va ‘aḥwāl ‘askariyasī 99

Mufid ‘alā al-farīda 4

Mufaşşal alifbāy ‘arabī 73, 74

Muḥāḍara al-‘awā’il wa musāmarā al-‘awāḥir 96, 97

Muntaḥab al-uşul li intidāb al-wuşul 85

N

Ni‘mat ḡalīla 103

Nuḥba min kitāb sīra Rasūlillāh 10

Q

Qaşıda fī madḥ al-Ġāzī Husraw-beg 38

R

Rawḍāt al-ğannāt fī uşul al-‘tiqād 8, 9

S

Şarā’ih 58

Sarāybūsna’da abniya’i ḥayriyanin muşawwir tāriḥi : Hunkār ḡami’ şarīfasi 43

Smrt hazreti Fatime, r.a. 66

Smrt hazreti Fatime, r.a., kćeri hazreti Muhammed peygamberove a.s. 67

Sufara za prvi razred Mektebi ibtidaija u Bosni i Hercegovini 33

Ş

Şarḥ al-‘Awrād : Ḥaqāiq adkār Mawlānā 98

Şarḥ Būstān 93

Şarḥ Dīwān Ḥāfiẓ 91, 92

Şarḥ al-fuṣuṣ al-ḥikam 18

Şarḥ Gülistān li-şayḥ as-Sa’dī 86, 87, 88, 89, 90

Şarḥ Īsāguḡi li-al-Būsnawī al-Müstārī 95

Şurūṭ islām 69, 70, 71

T

Taḡwīd adā’iyya-i Būsnawī : Būsna wa Harsak makātib (...) 68

Taḡwīd ināt : Būsna lisānī üzere ḡāyat zübdalī wa müfid taḡwīddir = Na najlakši i najkrači način na bosanskom jeziku 61

Tarğama-i Fuşûş 18
Tārīḥ-i Pečevî 59
Terğuman mevludski na jezik
bosanski 77
Tuḥfa al-iḥwān : i'tiqādātuh wa
‘amaliyātuh (...) 45, 46, 47
Tuḥfa aş-şibjān wa al-iḥwān fī
qawā'id al-īmān 84

U

Uputa u povijest islama 79
Uşûl dīniyye : kitab (...) iz islamske
vjeronauke (...) 80
Uşul al-ḥikam fī niẓām al-‘ālam 5, 6
Uşul al-ḥikam fī niẓām al-‘ālam wa
tarğamasi 7

V

Vazovi i nasihati 22
Wafāt Rasūlallāh = Smrt hazreti
Muhammed-pejgambera 106,
107

Z

Za reformu naše nastave 50
Zafarnāma-i Ṭābit 76
Zubda al-farā'id 62
Zulm wa ‘adl 57

REGISTAR NASLOVA (arapskim pismom)

أ	ج
ابراز الحق ترجمه اظهار الحق 26	جب لغتی : آلمانجه دن ترکیه یه 104
احسن الوسيلة الى معرفة الوصاية و الوصية 65	جزویت جمعیتنک تعلیمات خفیه سی 100
	الجواهر الاسنی فی تراجم علماء و شعراء بوسنه 35
احوال غزوات دردیار بوسنه 56	ح
اسلامسقه دۆزنوؤستی : ویه رسقا قئیغا زا سوافؤغ	حاشیه حداد النصول علی مرأت الاصول 41, 42
مؤسلیمانا 49	حاشیه علی شرح الجامی 3, 4
اصح الاقضية فی لبس القلنسوة النصرانية 64	حیة الانبیاء صلاوات الله و سلامه علیهم
اصول الحكم فی نظام العالم 5, 6	اجمعین 36
اصول الحكم فی نظام العالم و ترجمه سی 7	خ
اصول دینیہ : کتاب، قوئی سادرژی ناپیؤتره بنییه	خمسه نرکسی 55
تاچقه ایز اسلامسقه ویه رؤناؤقه 80	د
الفباى عربى 12, 13, 14, 15, 16, 48	دیوان 75
الفباى عربى = عربسقا پؤجه تنیجا : پره راجه نا	ر
صالح امینؤوا سؤفار 1	روضات الجنات فی اصول الاعتقاد 8, 9
اوراد شیخ محمد بهاء الدین نقشبندی 83	ز
ایسلامسقی وه لیقانی : قنیغا زا مؤسلیمانسقؤ	زا ره فؤ رمؤ ناشه ناستاوه 50
ملاده ژ 20, 21	زبدۀ الفرائض 62
ب	س
بدايت الاناث : ناپیؤلی علمحال نا بؤسانسقؤم	سرائي بوسنه ده ابنیه خیریه نک مصور تاریخی :
یه زییؤم 60	خنکار جامع شریفه سی 43
برکوی 23, 24, 25	سمرت حضرت فاطمه رض 66
ت	سمرت حضرت فاطمه رض. قچه ری حضرت محمد
تاریخ پچوی 59	په یغامبه رؤوه عم. 67
تجوید ادائیہ بوسنوی : بوسنه و هرسک مکاتب	سؤفارا زا پروی رازره د مکتب ابتدائیا اؤ بؤسنی ای
ابتدائیہ شاکردان ایچون مخصوصدر 68	هرچه غؤوینی 33
تجوید اثاث : بوسنه لسانی اوزره 61 (...)	ش
تحفة الصبيان و الاخوان فی قواعد الايمان 84	شرح الاوراد : حقائق اذکار مولانا 98
تحفة الاخوان : اعتقاداته و عملیاته متدائر اک مهم	
مسائلی محتویه در 45, 46, 47	
ترجمان مولودسقی نا یه زیق بؤسانسقی 77	
ترجمه فصوص 18	

شرح ايساغوجى للبوسنوى المستارى 95	كتاب النكاح 63
شرح بوستان 93	الكلم الطيب من اذكار النبي صلى الله عليه
شرح ديوان حافظ 91, 92	و سلم 37
شرح الفصوص الحكم 18	
شرح كلستان للشيخ السعدى 86, 87, 88, 89, 90	م
شروط اسلام 69, 70, 71	مالى علم حال 51, 52, 53, 54
	محاضرة الاوائل و مسامرة الاواخر 96, 97
ص	مشهور قوماندانلرك ترجمهء احوالى 102
صرائح 58	مطالع النجوم 19
	مفصل الفباي عربى 73, 74
ظ	مفيد على الفريدة 4
ظفرنامه ثابت 76	مكتبه متعلق لطائف 101
ظلم و عدل 57	ملت مسلحه : عصمرزك اصول و احوال
	عسكريه سى 99
ع	منتخب الاصول لانتداب الوصول 85
عاقائد ئى آخلاق ايلى ناؤقا و ايسلامسقى	مولود 27, 28, 29, 30
ويه رى 39 (...)	مولود= مولد النبي صلى الله عليه و سل 31, 32
عالم اسلاميت نظرنده : لپسقه رساله سنه	مولود : رؤجهه نايوه چه غ اى پؤسله دنه غ بؤژييه غ
جواب 40	پؤسلانيقا (...) 108, 109, 110
علاوه لى سا ويشقؤم : تؤرسقؤم يازى يؤم نؤوا	ن
بؤسانسقا الفنيجا 78	نخبة من كتاب سيرة رسول الله 10
علم حال 44	نعمت جليله 103
غ	و
غلاونا ناچه لا اسلاما 34	ؤ پؤتا و پؤوييه ست ايسلاما 79
ف	وعظؤوى اى ناصيحاتى 22
فقه العبادات 81, 82	وفات رسول الله = سمرت حضرت محمد
ق	په يغامبه را 106, 107
قصيدة فى مدح الغازى خسرو بك 38	هـ
	هجرت حقنده رساله 17
ك	
كافية ذوى الاعراب فى علم كلام العرب : ترجمة	
الكافية بالتركى لمولانا سودى 94	
كتاب القراءة فى اللسان العربى 72	

REGISTAR AREBIČKIH NASLOVA

A

Akaid i ahlak ili Nauka o islamskoj
vjeri (...) 39
Alifbay 'arabī 48
Alifbāy 'arabī = Arapska početni-
ca : prerađena Salih Eminova
sufara 1

B

Bidāyat al-ināt : najbolji ilmihal na
bosanskom jeziku 60
Birgiwī 23, 24, 25

F

Fiqh al-'ibādāt 81, 82

G

Glavna načela islama 34

I

'Ilāveli sa viškom : turskom jazijom
nova bosanska elifnica 78
'Ilm-i hāl 44
Islamske dužnosti : vjerska knjiga za
svakog muslimana 49
Islamski velikani : knjiga za musli-
mansku mladež 20, 21

M

Mali 'Ilm-i hāl 51, 52, 53, 54
Mevlud 27, 28, 29, 30
Mevlud = Mawlid an-nabiyy sallallāh
'alayh wa sallam 31, 32
Mevlud : Rođenje (...) 108, 109,
110

S

Smrt hazreti Fatime, r.a. 66

Smrt hazreti Fatime, r.a., kćeri hazre-
ti Muhammed peygamberove,
a.s 67

Sufara za prvi razred Mektebi ibti-
daijja u Bosni i Hercegovina
33

Š

Šurūṭ islām 69, 70, 71

T

Tagwīd adā'iyya-i Būsna wī : Būsna
wa Harsak makātib (...) 68
Tagwīd ināt : Būsna lisānī üzere ġāyat
zübdalī wa müfid tagwīddir =
Na najlakši i najkraći način na
bosanskom jeziku 61
Terğümān mevludski na jezik
bosanski 77
Tuḥfa al-iḥwān : i'tiqādātuh wa
'amaliyātuh (...) 45, 46, 47
Tuḥfa aṣ-ṣibjān wa al-iḥwān fī
qawā'id al-īmān 84

U

Uputa u povijest islama 79
Uṣūl dīniyya : kitab (...) iz islamske
vjeronauke (...) 80

V

Vazovi i nasihati 22
Wafāt Rasullallāh = Smrt hazreti
Muhammed-pejgambera 106,
107

Z

Za reformu naše nastave 50

LITERATURA

Monografije

BABINGER, Franz. *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri* / çeviren Coşkun Üçok. - 3. izd. - Ankara : Kültür Bakanlığı, 2000.

BALIĆ, Smail. *Kultura Bošnjaka : muslimanska komponenta*. - 2. dopunjeno izd. - Tuzla : PP R&R, 1994.

BIBLIOGRAFIJA književnih priloga u listovima i časopisima Bosne i Hercegovine. - Sarajevo : Institut za književnost, 1991.

HANDŽIĆ, Mehmed. *Književni rad bosansko-hercegovačkih muslimana*. - Sarajevo : Državna štamparija, 1934.

HOCA, Nazif M. *Südi, Hayatı, Eserleri ve iki Risalesi'nin Metni*. - Istanbul : Istanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, 1980.

HUKOVIĆ, Muhamed. *Alhamijado književnost i njeni stvaraoči*. Sarajevo : "Svjetlost", 1986.

KATALOZI rukopisa Gazi Husrev-begove biblioteke

LJUBOVIĆ, Amir. *Hasan Kafija Pruščak*. / Amir Ljubović, Fehim Nametak. - Sarajevo : Sarajevo Publishing, 1999.

NAKIČEVIĆ, Omer. *Karabeg*. - Sarajevo : Fakultet islamskih nauka, 2001.

NAMETAK, Fehim. *Pregled književnog stvaranja bosansko-hercegovačkih muslimana na turskom jeziku*. - Sarajevo : El-Kalem, 1989.

PEČEVI, Ibrahim. *Historija* / [predgovor, prijevod i bilješke Fehim Nametak]. - Sarajevo : El-Kalem [etc.], 2000.

SERDAREVIĆ, Muhamed Seid. *Fikhu-l-ibadat : propisi o osnovnim islamskim dužnostima*. - 5. izd. - Sarajevo : El-Kalem, 1994.

SOKOLOVIĆ, Osman A. *Pregled štampanih djela na srpsko-hrvatskom jeziku muslimana Bosne i Hercegovine od 1878-1948 godine*. Sarajevo : Štamparski zavod "Veselin Masleša", 1955.

SPOMENICA Šeriatske sudačke škole u Sarajevu : izdana prilikom pedesetogodišnjice ovoga zavoda (1887-1937). - Sarajevo : Islamska dionička štamparija, 1937.

ŠABANOVIĆ, Hazim. *Književnost muslimana BiH na orijentalnim jezicima : bibliografija*. - Sarajevo : Svjetlost, 1973.

TRALJIĆ, Mahmud hfz. *Iz kulturne historije Bošnjaka*. Travnik : Borac, 1999.

TRALJIĆ, Mahmud hfz. *Istaknuti Bošnjaci*. Zagreb : Međunarodna zajednica za pomoć muslimanima Bosne i Hercegovine, 1994.

Serijske publikacije

ANALI Gazi Husrev-begove biblioteke
GLASNIK Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini
PREPOROD : islamske informativne novine
PRILOZI za orijentalnu filologiju

Ključne riječi: bibliografija, bosansko-hercegovački autori, štampane knjige

Summary

The Bibliography of printed works in Arabic produced by Bosnian - Herzegovina authors which are held in the Gazi Husrev-bey's library

This is the annotated bibliography of printed work in Arabic from Bosnian-Herzegovinian authors whose works are being held in the Gazi Husrev-bey's library. The bibliography was produced to satisfy the needs of researchers, local and foreigner ones, for information about work done by Bosnian -Herzegovinian authors and their aspiration for acquiring more information in general and life and work as well.

The emphasis of this bibliography is mainly on printed work of our authors in Arabic, either in Bosnian (*Arabica*), Arabic or Turkish language and which existed in the Gazi Husrev-bey's library. Each bibliographic unit, apart from the basic information, gives a short description of the thematic on which author worked, signature or call number which are identification card of the book on the shelf, as well as their origins and way how they reached the Library.

Here is important to mention that this bibliography has incorporated listing of books printed in Arabica, as specificity of the Bosnian-Herzegovina sign language.

Also, in order to have complete survey of the development of Bosnian-Herzegovinian publication and printing, we include all accessible work. So, here one can find valuable information about the publisher, printing houses in Bosnia and Herzegovina, and at the end of the book listing of the literature which they printed in Arabic letters. At the end authors index and the title index with bibliography unit was given.

Because of that, we believe that this bibliography will be of great value to researchers and those who love written words which originate from Bosnia and Herzegovina and for whom, who strive to preserve and in unbiased way present it to the future generation.